בס"ד

Tanach Says It Was Wrong;

Do Chazal Wipe Away Sins?

Tikkun Lail Shavuos 5772

Young Israel of Woodmere

Rabbi Andrew Sicklick, DDS

Volume 8

2012

Sponsor the daf for $18 per page
See http://www.e-daf.com/sponsor.asp - or click the sponsor button - for details

מסורת הש"ס

ראשי תיבות
א"ל אמר ליה
א"ר אמר רבי
ואע"ג ואף על גב
וה"ק והכי קאמר
ול"ג ולא גרסינן
הקב"ה הקדוש ברוך הוא
ר"ג רבן גמליאל
ר"ש רבי שמעון
וש"מ ושמע מינה

מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנאמר יען לא האמנתם בי הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי *ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב (*שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איכא משה ואהרן אלא לאו ר"ש בן אלעזר היא וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי תיובתא: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אמו תבע אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עמד ובלבל את מצעה אחרים אומרים שתי מצעות בלבל אחת של שכינה ואחת של אביו והיינו דכתיב אז חללת יצועי עלה (אל תקרי יצועי אלא יצועיי) כתנאי פחז כמים אל תותר ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה ר' יהושע אומר פסעתה על דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללתה חלתה זרחה תפלתך אמר ר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה *זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך רבא אמר ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר חלית עצמך חולי גדול פירשת מלחטוא: ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש* סימן: *אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה' סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא אלא מה אני מקיים אשר ישכבון את הנשים מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו והלא כבר נאמר יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות *אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה אלא לאו שמע מינה פנחס לא חטא אלא הא כתיב אשר ישכבון *ישכבן כתיב והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה א"ר נחמן בר יצחק בני כתיב והכתיב מעבירים א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב והכתיב בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר

בני

רש"י

בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו. בעטיו כמו עטא וטעם (דניאל ב): **ואחיותיהם.** בבני ישי משתעי: **אלא לאו ר"ש בן אלעזר.** דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני: **כל האומר ראובן חטא.** במעשה בלהה: **דכתיב.** בההוא קרא: **ויהיו בני יעקב וגו'.** להודיע מלכך שלא תחשדנו: **ויבא חטא זה לידו.** וינזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: **אחת של שכינה.** כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: **חללת.** אותו שם שעלה על יצועי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: **פחז.** נוטריקון הוא: **פזתה.** לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח.): **פזתה.** מיהרת בעלמך וחטאת: **זלתה.** זלזלת: **פיללת.** להנצל מן החטא: **חלתה.** *ויחל משה (שמות לב): **זעזעת.** יראת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: **חלית.** חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך: **כל האומר בני עלי חטאו.** באשת איש אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו: **דאמר רב.** לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ור' יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס: **ששהו את קיניהן.** שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי כדכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קיניהן וכן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קיניהן קרבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מונעים אותן מפריה ורביה: **פנחס לא חטא.** באשת איש דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני לבדו: **ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן ה'.** בשילה נושא אפוד הרי שמייחסו לשבח ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו: **אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו.** לשבח ואת בן בנו מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דזנאים יכרת ה' לאיש וגו' והאי קרא בבא על הנכרית ועל האונה משתעי כדדרשינן ליה באלו הן הנשרפין *דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשינן כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו': **ער.** חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמרי' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית: **ואם כהן הוא כו'.** וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: **והכתיב אל בני כי לא טובה** השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה' אביהם היה מוכיחם: **והא כתיב מעבירים אמר *רב הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב.** קשה דבעיני שם הספר המוגה כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"ג לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון וזו אינה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) וה"ק להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא ואעם ה' קאי ולאו אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים:

בני

תוספות

ארבעה מתו בעטיו של נחש. והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר: **וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון.** ולר"ג דבעלי דקאמר אין יסורין בלא עון לא איתותב: **כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה.** פירוש במאי דכתיב אשר ישכבון לא חטאו אלא מבזים קדשים היו כדכתיב (שמואל א ב) בטרם יקטירון החלב וגו': **מעבירם כתיב.** הש"ס שלנו חולק על ספרים שלנו שכתוב בהם (*מעבירים) וכן מצינו בירושלמי בשמשון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו ובכל ספרים שלנו כתיב כ' שנה (שופטים טז): **מתוך שהיה לו לפנחס למחות.** ופליג אר' יונתן דאמר שניהם לא חטאו:

שניה

גליון הש"ס

Copyright (c) www.e-daf.com

Todays daf sponsored by Comp-U-Plus the lowest price for GPS and electronics - www.compuplus.com
Lilui Nismas R' Pinchas Ben Eliezer Yaakov Reich A"H

בְּנֵי שְׁמוּאֵל חָטְאוּ אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי (*כִּי זָקֵן שְׁמוּאֵל וּבָנָיו לֹא הָלְכוּ) בִּדְרָכָיו בִּדְרָכָיו הוּא דְּלֹא הָלְכוּ מֵיחֱטָא נַמִּי לֹא חָטְאוּ אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּמַעֲשֵׂה אֲבִיהֶם שֶׁהָיָה שְׁמוּאֵל הַצַּדִּיק מְחַזֵּר בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל וְדָן אוֹתָם בְּעָרֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵּן אֶלָּא יָשְׁבוּ בְּעָרֵיהֶם *כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שָׂכָר לְחַזָּנֵיהֶן וּלְסוֹפְרֵיהֶן כְּתַנָּאֵי *וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע ר' מֵאִיר אוֹמֵר חֶלְקָם שָׁאֲלוּ בְּפִיהֶם רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מְלַאי הִטִּילוּ עַל בַּעֲלֵי בָתִּים ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר קוּפָּה יְתֵירָה שֶׁל מַעֲשֵׂר נָטְלוּ בִּזְרוֹעַ ר' יוֹסֵי אוֹמֵר מַתָּנוֹת נָטְלוּ בִּזְרוֹעַ: א"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר ר' יוֹנָתָן כָּל הָאוֹמֵר דָּוִד חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַה' עִמּוֹ וְגוֹ' אֶפְשָׁר חֵטְא בָּא לְיָדוֹ וּשְׁכִינָה עִמּוֹ אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה' לַעֲשׂוֹת הָרַע שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה אָמַר רַב רַבִּי דְּאָתֵי מִדָּוִד מְהַפֵּךְ וְדָרֵישׁ בִּזְכוּתֵיהּ דְּדָוִד מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה' לַעֲשׂוֹת הָרַע רַבִּי אוֹמֵר מְשׁוּנָּה רָעָה זוֹ מִכָּל רָעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁכָּל רָעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה כְּתִיב בְּהוּ וַיַּעַשׂ וְכָאן כְּתִיב לַעֲשׂוֹת שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב *שֶׁהָיָה לְךָ לְדוּנוֹ בְּסַנְהֶדְרִין וְלֹא דַּנְתָּ וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְּךָ לְאִשָּׁה לִיקּוּחִין יֵשׁ לְךָ בָּהּ *דְּאָ"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי א"ר יוֹנָתָן כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד כּוֹתֵב גֵּט כְּרִיתוּת לְאִשְׁתּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאָלֶף וְאֶת אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח מַאי עֲרוּבָּתָם תָּנֵי רַב יוֹסֵף דְּבָרִים הַמְעוֹרָבִים בֵּינוֹ לְבֵינָהּ וְאוֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן *מָה חֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו אַף אוּרִיָּה הַחִתִּי אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו מַאי טַעְמָא מוֹרֵד בְּמַלְכוּת הֲוָה דְּאָמַר לֵיהּ וַאדֹנִי יוֹאָב וְעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חוֹנִים אָמַר רַב כִּי מְעַיְּינַתְּ בֵּיהּ בְּדָוִד לָא מַשְׁכַּחַתְּ בֵּיהּ בַּר מִדְּאוּרִיָּה דִּכְתִיב (א) רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי אַבָּיֵי קַשִּׁישָׁא רָמֵי דְּרַב אַדְּרַב מִי אָמַר רַב הָכִי *וְהָאָמַר רַב קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע קַשְׁיָא גּוּפָא רַב אָמַר קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל *(בְּלֹא) דְבָר וּכְתִיב וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל *(מִלֹּא) דְבָר מִכְּדֵי חַזְיֵיהּ דְּשִׁקְרָא הוּא כִּי הֲדַר אַלְשִׁין עִילָוֵיהּ מ"ט קִיבְּלָהּ מִינֵּיהּ דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ *(אֶל צִיבָא אַיֵּה) בֶּן אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה (הוּא) יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם וְגוֹ' וּמְנָא לָן דְּקִיבֵּל מִינֵּיהּ דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לִמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא חֵן *(בְּעֵינֵי) הַמֶּלֶךְ וּשְׁמוּאֵל אָמַר לֹא קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע דְּבָרִים הַנִּיכָּרִים חָזָא בֵּיהּ דִּכְתִיב וּמְפִבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד *(לִפְנֵי) הַמֶּלֶךְ לֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס וְגוֹ' וּכְתִיב וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלַיִם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמַר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי אָמַר עַבְדְּךָ אֶחְבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב עָלֶיהָ וְאֵלֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פִסֵּחַ עַבְדֶּךָ

...כל זמן שלא היה דוד שב למלכותו יודע היה שאין מתנתו מתנה ולא אמר לו אלא על תנאי אם יראה אמת בדבריו:
על

ראשי תיבות

א"ר — אמר רבי   דא"ר — דאמר רבי   ואע"פ — ואף על פי   וה"ה — והוא הדין   וי"ל — ויש לומר   ל"א — לישנא אחרינא   מ"ט — מאי טעמא   מ"מ — מכל מקום
ע"י — על ידי   רפ"ק — דפרק קמא   פרש"י — פירש רש"י   לר"ת — לרבינו תם

Copyright (c) www.e-daf.com

Todays daf sponsored by Comp-U-Plus the lowest price for GPS and electronics - www.compuplus.com
Lilui Nismas R' Pinchas Ben Eliezer Yaakov Reich A"H

עין משפט נר מצוה

מב א טוס"ע ח"מ סי' ז' סעיף נ:

אֶלָּא מַעֲתָּה אִז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ בוּז. הִקְשָׁה רַ"ר חֶלְמָנֵן דְּמַחְלָן (סנהדרין דף נא:) מִפְּקִינָן מִדְּכְתִיב חֵץ יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא כְּתַב חֵץ בָּנָה מִבָּאן לְתְחִיַּת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה אִם כֵּן אֶתְּמָא לְדְרָשָׁה דְּרָשָׁא וְאוֹמֵר ר"י דְּמ"מ פָּרִיךְ מִדְּלֹא כְּתִיב שֶׁבְּקֶשׁ לִבְנוֹת אֶלָּא מַעֲתָּה אִז יִבְנֶה ס"מ שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר שֶׁבָּנָה בְּרָכוֹת דִּיהוֹשֻׁעַ דְּנַפְלִי בָּנָה:

מָה אַחֲרוֹנִים לֹא עָשוּ וְתָלָה בָּהֶן בוז. לֹא שַׁיָּךְ לְמִימַר הָכָא מְקוֹם הִימוּן לוֹ אַכּוֹתָיו לְהִתְגַּדֵּר בּוֹ כְּדְאָמַר בְּפ"ק דְּחוּלִּין (דף ז. וסס) גַּבֵּי נָתַן לְתֹשֶׁת שֶׁבִּיעֵר חִזְקִיָּה דְּקָתָם לֹא בִּיעֵרוּהוּ אֲבוֹתָיו מֹשֶׁה עַל פִּי הַדִּבּוּר אֶבֶן הָכָא לָמָּה הָיוּ מְיַחְסִים מִלְּמַטָּה: **דְּצוּצִיתָא.** אוֹמֵר ר"ת דְּאָמַר בְּמִדְרָשׁ שֶׁהָיָה גַּר דּוֹלֵק עַל רֹאשׁוֹ:

הַדְּרָן עֲלָךְ בַּמֶּה בְּהֵמָה

רב נסים גאון

נצא כר נצא [נצא] הא דאמרן בר נצא דכתיב (ש"א טו) רבא שאול עד עיר (שלמה) [עמלק] ויהב בגחל אמר ר' מני על עסקי גחל בשעה שאמר הקב"ה לשאול ועתה לך והכיתה את עמלק נשא שאול קל וחומר בעצמו אמר ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא ענגלה עריפה בגחל המאבד נפשות הרבה על אחת כמה וכמה ועוד אם אדם חטא ברחוק מה חטאת אם נרולים חטאו קטנים מה חטאו:

סליק פרק במה בהמה

מסורת הש"ס

עַבְדְּךָ וְיַרְגֵּל בְּעַבְדְּךָ אֶל אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ וַאֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְּדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת הַכֹּל יִקַּח אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ אָמַרְתִּי לוֹ אֲנִי אָמַרְתִּי מָתַי תָּבֹא בְּשָׁלוֹם וְאַתָּה עוֹשֶׂה לִי כֹּף לֹא עָלֶיךָ יֵשׁ לִי תַּרְעוּמוֹת אֲלָא עַל מִי שֶׁהֲבִיאָךְ בְּשָׁלוֹם הֵיינוּ דִּכְתִיב ◦וּבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בְּעַל וְכִי מְרִיב בַּעַל שְׁמוֹ וַהֲלֹא מְפִיבֹשֶׁת שְׁמוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מְרִיבָה עִם בְּעָלָיו יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ נַצָּא בַּר נַצָּא נַצָּא הָא דַּאֲמָרָן בַּר נַצָּא דִּכְתִיב ◦וַיֵּבֵא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל אָמַר רַבִּי מָנִי עַל עִסְקֵי נַחַל *אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר דָּוִד לְמְפִיבֹשֶׁת אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ רְחַבְעָם וְיָרָבְעָם יַחְלְקוּ אֶת הַמְּלוּכָה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב אִילְמָלֵי *לֹא קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרָע לֹא נֶחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד וְלֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל ע"ז וְלֹא גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ: אָמַר ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי א"ר יוֹנָתָן כָּל הָאוֹמֵר שְׁלֹמֹה חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה שֶׁנֶּאֱמַר ◦וְלֹא הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו הוּא דְּלֹא הֲוָה מְיַחְטָא נַמִּי לֹא חָטָא אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ◦וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ הַהִיא כְּרַבִּי נָתָן דְּר' נָתָן רָמֵי כְּתִיב וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ וְהָכְתִיב כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו הוּא דְּלֹא הֲוָה מְיַחְטָא נַמִּי לֹא חָטָא הָכִי קָאָמַר וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשִׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ לְלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא הָלַךְ וְהָכְתִיב ◦אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בָּמָה לִכְמוֹשׁ שִׁקּוּץ מוֹאָב שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בָּנָה אֶלָּא מַעֲתָּה ◦אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה' שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בָּנָה אֶלָּא דְּבָנָה הָכָא נַמִּי דְּבָנָה אֶלָּא כִּדְתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר ◦וְאֵת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר *הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לַעֲשְׁתֹּרֶת שִׁקּוּץ צִדֹנִים וְגוֹ' *אֲפִשָּׁר בָּא אָבָא וְלֹא בִּיעֲרָם יְהוֹשָׁפָט וְלֹא בִּיעֲרָם עַד שֶׁבָּא יֹאשִׁיָּה וּבִיעֲרָם וַהֲלֹא כָּל ע"ז שֶׁבָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אָבָא וִיהוֹשָׁפָט בִּיעֲרוּם אֶלָּא מַקִּישׁ רִאשׁוֹנִים לְאַחֲרוֹנִים מָה אַחֲרוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לְשָׁבָח אַף רִאשׁוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לְגֻנַּאי וְהָכְתִיב ◦וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרָע בְּעֵינֵי ה' אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְמָחוֹת בְּנָשָׁיו וְלֹא מִיחָה מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ חָטָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיָּבִיא שֶׁגֶג לְרֶגֶל אַחַר שֶׁבָּשָׁא לְהַקְרִיב אֶת בַּת פַּרְעֹה הִכְנִיסָהּ לוֹ אֶלֶף מִינֵי זֶמֶר וְאָמְרָה לוֹ כַּךְ עוֹשִׂין לַעֲבוֹדָה זָרָה בְּלוֹנִית וְכַךְ עוֹשִׂים לַע"ז בְּלוֹנִית וְלֹא מִיחָה בָּהּ *אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל בְּשָׁעָה שֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם וְעָלָה בּוֹ שִׂירְטוֹן וְעָלָיו נִבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל [שֶׁל רוֹמִי] בְּמַתְנִיתָא תָּנָא אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִכְנִיס יָרָבְעָם שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב אֶחָד בְּבֵית אֵל וְאֶחָד בְּדָן נִבְנָה צְרִיף אֶחָד וְזֶהוּ אִיטַלְיָאה שֶׁל יָוָן: א"ר שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי א"ר יוֹנָתָן כָּל הָאוֹמֵר יֹאשִׁיָּהוּ חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה שֶׁנֶּאֱמַר ◦וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וַיֵּלֶךְ בְּכָל דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ◦וְכַמּוֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁב וְגוֹ' *שֶׁכָּל דַּיָּנִין שֶׁדָּן מִכָּן שְׁמֹנֶה עָשְׂרֵה הֶחֱזִירָן לְהֶן שֶׁמָּא תֹּאמַר נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה תַּלְמוּד לוֹמַר בְּכָל מְאוֹדוֹ שֶׁנָּתַן לָהֶם מִשֶּׁלּוֹ וּפְלִיגָא דְּרַב דְּאָמַר רַב אֵין לְךָ גָּדוֹל בְּבַעֲלֵי תְשׁוּבָה יוֹתֵר מִיֹּאשִׁיָּהוּ בְּדוֹרוֹ וְאֶחָד בְּדוֹרֵנוּ וּמִנּוּ אַבָּא אֲבוּהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה *בַּר אַבָּא וְאָמְרֵי לָהּ אַרָּא אֲחוּהּ דְּאַבָּא אֲבוּהּ דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא דְּאָמַר מַר רַבִּי אַבָּא וְאָרָא אַחֵי הֲווּ אָמַר רַב יוֹסֵף וְעוֹד אֶחָד בְּדוֹרֵנוּ וּמִנּוּ עוּקְבָן בַּר נְחֶמְיָה רֵישׁ גָּלוּתָא וְהֵיינוּ *נָתָן דְּצוּצִיתָא אָמַר רַב יוֹסֵף הֲוָה יָתִיבְנָא בְּפִירְקָא וַהֲוָה קָא מְנַמְנֵם וַחֲזָאי בְּחֵילְמָא דְּקָא פָּשֵׁט יָדֵיהּ וְקַבְּלֵיהּ:

הַדְּרָן עֲלָךְ בַּמֶּה בְּהֵמָה

[כדמפרש ביומא נכ:]

תורה אור

יומא נכ:

[עי' תוספת מגילה כח.]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לעלמא וכו' על רא"ש. ע' סנהדרין דף לח ע"ב בכרם ד"ה לדוד ליה:

[בקרא כתיב דמשתות וגם בע"ז פירש כך ועי' פירש"י במלכים שכתב הוא כר המשתה ויין שהכיר אח שמו ע"ז ע"ז סיני שמו (לגלוי עכ"ל)]

סנהדרין כח: ע"ש

[תולין ן: ועי' רוש' סס ג. ד"ה מלגא]

כב"י הגי' ומאמר וכן לקמן

מלכים ב כב

סס כג

ע' ברכות הזמה מגילות כה:

[ומנו"ס רס"ש סנהדרין לח:ד"ה לדיוקו' סיאמר מוקבת מעל תשובה שנתן עינו וכו' וכשהוא יוצא לנוק היה נר דולק בראשו מן הסמיס ומל סס כך קרא ליה רבי נתן לעלמא וכו']

Copyright (c) www.e-daf.com

"This subject is discussed here because it leads into the statements that Pinchas the son of Eli, and Shlomo ha'Melech, were punished because they did not reprove others." (Background to the Daf, D.A.F.)

מלכים א פרק י

(א) **ומלכת שבא שמעת** את שמע שלמה לשם יקוק **ותבא לנסתו בחידות** :

(ב) **ותבא** ירושלמה בחיל כבד מאד גמלים נשאים בשמים וזהב רב מאד ואבן יקרה **ותבא** אל שלמה **ותדבר אליו את כל אשר היה עם לבבה** :

(ג) ויגד לה שלמה את כל דבריה לא היה דבר נעלם מן המלך אשר לא הגיד לה :

(ד) **ותרא מלכת שבא** את כל חכמת שלמה והבית אשר בנה :

(ה) ומאכל שלחנו ומושב עבדיו ומעמד משרתו משרתיו ומלבשיהם ומשקיו ועלתו אשר יעלה בית יקוק ולא היה בה עוד רוח :

(ו) **ותאמר** אל המלך אמת היה הדבר אשר שמעתי בארצי על דבריך ועל חכמתך :

(ז) ולא האמנתי לדברים עד אשר באתי ותראינה עיני והנה לא הגד לי החצי הוספת חכמה וטוב אל השמועה אשר שמעתי :

(ח) אשרי אנשיך אשרי עבדיך אלה העמדים לפניך תמיד השמעים את חכמתך :

(ט) יהי יקוק אלהיך ברוך אשר חפץ בך לתתך על כסא ישראל באהבת יקוק את ישראל לעלם וישימך למלך לעשות משפט וצדקה :

(י) **ותתן למלך** מאה ועשרים ככר זהב ובשמים הרבה מאד ואבן יקרה לא בא כבשם ההוא עוד לרב אשר **נתנה מלכת שבא** למלך שלמה :

(יא) וגם אני חירם אשר נשא זהב מאופיר הביא מאפיר עצי אלמגים הרבה מאד ואבן יקרה :

(יב) ויעש המלך את עצי האלמגים מסעד לבית יקוק ולבית המלך וכנרות ונבלים לשרים לא בא כן עצי אלמגים ולא נראה עד היום הזה :

(יג) והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלבד אשר נתן לה כיד המלך שלמה **ותפן ותלך לארצה היא ועבדיה** : ס

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טו עמוד ב

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר מלכת שבא אשה היתה - אינו אלא טועה, מאי מלכת שבא? מלכותא דשבא.

ראובן

פרק ל"ה: כ וַיִּצְבֹּ יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל־קִבְרָתָהּ הִוא מַצֶּבֶת קִבֶרַת־רָחֵל עַד־הַיּוֹם: כא וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וַיֶּט אָהֳלֹה מֵהָלְאָה לְמִגְדַּל־עֵדֶר: כב * וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּבֹ אֶת־בִּלְהָהֹ פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל {פ}

וַיִּהְיוּ בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר: כג בְּנֵי לֵאָה בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וִיהוּדָה וְיִשָּׂשכָר
וּזְבֻלוּן: כד בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִן: כה וּבְנֵי בִלְהָה שִׁפְחַת רָחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי: כו וּבְנֵי זִלְפָּה שִׁפְחַת
לֵאָה גָּד וְאָשֵׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר יֻלַּד־לוֹ בְּפַדַּן אָרָם: כז וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו מַמְרֵא
קִרְיַת הָאַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן אֲשֶׁר־גָּר־שָׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק:

מעשה ראובן

יש עוד פסוק אחד (בראשית לה,כב) שמופיע במסורה בשתי שיטות טעמים: הטעמים לקריאה בבית הכנסת שהבאנו בפנים, והטעמים לקריאה שנייה שמבליטה יותר את מעשה ראובן שהבאנו כאן עם סוף פסוק במקום אתנח ועוד שינויים יותר קלים:

כב וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל:
{פ}

וַיְהִיוּ בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר:

www.mechon-mamre.org

בעלי טעם העליון

הרב דוב אריה חיים

רב בבוסטון, מאס.

מוקדש לבעלי „מאה שערים" ולבעלי „וויליאמסבורג"

חכמינו התקינו לקרוא את „עשרת הדבר־רות" בטעם עליון.

ובאמת פלא הוא מה נשתנו עשרת הדברות מכל חלקי התורה הנקראים בטעם תחתון, אבל כוונה עמוקה רמזו לנו בזה חכמינו להורות אותנו להבין דברי אלקים חיים. גבוה ונאצלה היא שפת נותן התורה משפתם של בני אדם.

בשעה אשר אנחנו שומעים רק מושגים הפשוטים של שפת התורה, כוללת היא מושגים נאצלים אשר לא כל איש ואיש יכול להבינם ולירד לעומק כוונתם ורק מי שהוא במדרגה ידועה בתורה ובמדות, הוא שומע ומבין ציווי ה' במובן יותר נעלה.

נקח למשל את הלאו ד„לא תרצח".

הנה לאיש אשר יש לו נטי' לרציחה ולהרוג נפש, לגבי דידיה מושג הלאו הזה פשוטו כמשמעו: לא תרצח!

אבל לאלו אשר קלטו בנפשם את המדות המוסריות של תורתנו הקדושה, ואשר אינם יכולים לצייר בנפשם איך הורגים חס ושלום נפש, ואם כן היינו יכולים לחשוב כי לבעלי מדרגות כאלו, מיותר לגמרי הלאו דלא תרצח מן עשרת הדברות, הלכך באה כאן שפת התורה ואומרת ב„טעם עליון" אם אתה בן אדם התעלית עצמך למדה מוסרית כזו, אז לגבי דידך יש בלאו דלא תרצח מובן מוס־רי יותר נעלה, והיינו אם תבייש את חברך ותלבין אותו ברבים, דומה כאילו רצחת נפש.

וכן לגבי הלאו דלא תגנב אם לאדם שהוא גנב בטבעו, הנה לגבי' הלאו הוא פשוטו כמשמעו, אבל לאיש אשר רוח בו, מובן מוסרי יש בלאו הזה, והיינו גניבת דעת, שיהא פיך ולבך שוים לגבי חברך.

דברי חכמינו מלאים בדברי הרגשה אלו. כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, והכתיב ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מלמד שלא מיחה בידן.

כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה והכתיב וכו', אלא מלמד ששזרו קניהן (שבת נ"ד).

זו היא שפת התורה לגבי אנשים גדולים כשלמה ובני עלי.

וכאשר עשרת הדברות כוללות כל חלקי התורה לכן רמזו לנו חכמינו, כי צריך האדם להכשיר את עצמו להבין אותם ב„טעם עליון".

השואה והחורבן הנורא שהביא עלינו ועל עמנו בדורנו אנו, הצורר והרוצח וכל עמו ימח שמם מתחת השמים, הביא גם כן חורבן רוחני איום, החריב והשמיד את כל רבותינו גאוני הדור וכל הישיבות המפורסמות באירופא, אשר בהם ומהם היו יוצאין מאורי דור ובעלי טעם עליון ובעוה"ר ירדנו פתאום מדור של ענקים וגאונים לדור של ננסים בעלי טעם התחתון, אשר בכל קדשי חיינו מסתפקים אנו בשטחיות . . .

ולזאת שמחים אנו לראות כי כמעט הותיר לנו ה' פה ושם אם במאה שערים בירושלים עיה"ק, או בוויליאמסבורג בברוקלין, חרדים לדבר ה' בעלי טעם העליון, המקנאים קנאת ה' צבאות הבונים יהדות צרופה וגם ישיבות גדולות כמו ליובאוויטש וסניפי', לייקבוד ואגפי' וגם ספרינג וואלי וגם ה־ישיבות החדשות אשר נתיסדו כאן בע"ה ע"י גאונים ורמי"ם מפורסמים שליט"א, בעשר שנים האחרונות אשר מטרת כולן להעמיד בישראל גדולי תורה ויראה ולא רק בעלי משרות רבניות".

תחזקנה ידיכם אתם בעלי טעם עליון יקרים!

משנה מסכת מגילה פרק ד משנה י

מעשה ראובן נקרא ולא מיתרגם

טורי אבן מסכת מגילה דף כה עמוד א

וי"ל דראובן שאני ששב מחטאו ועשה תשובה כדאמ' במדרש וישב ראובן אל הבור היכן הי' עסוק בשקו ותעניתו הי' על אותו מעשה וכיון שעשה תשובה כהוגן נתכפר לו ותו לא צריך כפרה. עי"ל משום דאמר בספ"ה דשבת (דף נ"ה) דראובן לא חטא בבלהה אלא שבלבל יצועי אביו מעלה עליו הכתוב כאלו שכב עמה לפיכך חיישינן לכבודו. ואף על גב דהא מכל מקום חטא בבלבול יצועי אביו אפילו הכי **כיון דקרא כתיב וישכב את בלהה שהוא עון יותר גדול מבילבול חיישינן לכבודו שלא לגנותו בעון היותר גדול מאותו שעשה, וכ"ש למ"ד התם שביקש לעשות ולא עשה דניחא** ולק"מ.

[רבינו] בחיי בראשית פרק לה

(כב) וישכב את בלהה. דרשו רז"ל: (שבת נה ב) בלבל יצועי אביו, וכן בתוכחת אביו כתוב: (בראשית מט, ד) "אז חללת יצועי עלה", לא קנטרו אלא על העליה, לומר לך שלא חטא בשכיבה אלא בבלבול. **וכן אמרו רז"ל**: (שם) כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, **ומפני שבלבל יצועי אביו ולא מצא יעקב לשכב את בלהה, העלה עליו הכתוב כאלו שכבה**. וכן אתה מוצא בבני עלי: (שמואל - א ב, כב) "אשר ישכבון את הנשים הצובאות פתח אהל מועד", וכתיב: (שם, יז) "ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה'", ואמרו רז"ל: (שם) מפני שהיו מעלין את קניהן לשילה לטהר, והיו משהין אותן ומלינין אותן חוץ לבתיהן, מעלה עליהן הכתוב כאלו שכבון. **ואם תחשוב מן "ויסע ישראל" עד "שנים עשר", תמצא בו תיבות כמנין השם המיוחד, ואולי יש בזה רמז שלא חטא ראובן שהרי העיד בו הקדוש ברוך הוא בשמו**, כמו שהעיד בשמותיהן של שבטים שחתם שמו בהם: הראובני, השמעוני, וכן כולן. **וכתב החכם רמב"ן: כי מ"ש: ויהיו בני יעקב שנים עשר, להודיע שלא הוליד אחר השנים עשר, כי מה שבלבל יצועי אביו עשה כן מיראתו פן יוליד עוד מבלהה הפלגש, ועל כן הודיע הכתוב כי לא הוליד אחרי כן כלל. ועוד יגיד הכתוב: ויהיו בני יעקב י"ב, כי כולם שוים במעלה אחת בהויה אחת, וכשם שהם לא חטאו, כך ראובן לא חטא.**

תורה תמימה הערות בראשית פרק לה הערה יב

יב) **נראה ענין הבלבול, שעשה איזו פעולה שעל ידה נפרד יעקב מאהל בלהה, אם ע"י קטטה או שנאה וכדומה**, והוא מעין הלשון עלה סנחריב ובלבל את העולם (תוספתא קדושין פ"ד) שהי' ג"כ מעין אלו הפעולות, כנודע:

מלבי"ם בראשית פרק לה

(כא - כג) ויסע ישראל וגו' ויהי בשכן ישראל וגו' וילך ראובן וישכב. **דעת חז"ל** שכל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, רק שבלבל יצועי אביו, **וכן נראה ממ"ש ויהיו בני יעקב שנים עשר, שהוא פסקא באמצע פסוק, שנראה שלא חטא ראובן, כי היו כלם צדיקים ושוים בצדקתם. והמקובלים בארו שמנשה ואפרים היו ראוים לצאת מיעקב בלילה ההוא שבלבל יצועי אביו, וע"י הבלבול הזה לא נולדו, וזה נחשב לראובן כאלו שכב עם בלהה**, וכמ"ש האר"י ז"ל ובס' כנפי יונה. ובאור הדברים שממה שהחזיק יעקב את מנשה ואפרים כבניו מבואר שהיו ראוים לצאת ממנו, כי בעת שאמר ה' ליעקב פרה ורבה, כבר היתה רחל מעוברת בבנימין, וה' הבטיח לו שיוליד עוד בנים, וחשב יעקב שרחל תלד עוד שני בנים, וכאשר ראה שמתה רחל, נטה אהלו באהל בלהה שפחת רחל שיחשב הבן על שמה, וראובן שידע מנבואה זאת ורצה שהבנים המובטחים יולדו מלאה אמו בלבל יצועו שהי' באהל בלהה כדי שישימה באהל לאה, וזאת העלה הכתוב כאלו שכב את פילגש אביו, כי זלזל בכבודה ובכבוד

אביו, וגרם שלא יולד הזרע שהיה מוכן לצאת ממנה, שאף שעשה זאת לכבוד אמו, העיז פנים נגד אביו ואשתו. וז"ש שאחר שמתה רחל נסע יעקב משם ויט אהלה מהלאה למגדל עדר. ר"ל ששם נטה אהלו סמוך לאהל בלהה, כדי שיקרא הבן הנולד ע"ש רחל ויהי בשכון ישראל בארץ ההוא עת ששכן על אופן זה אהלו סמוך לאוהל בלהה הלך ראובן בעת אשר שכב את בלהה פילגש, ומי שכב, אביו, דהיינו בעת ששכב אביו את בלהה פילגשו הלך ראובן שם ובלבל יצועו, והיה טענתו שבלהה היא פילגש וראוי יותר שיטה אהלו באהל אמו שהיא אשתו לא פילגשו. ועי"כ לא נולדו השני בנים שהיו ראוים לצאת מיעקב. וישמע ישראל, יעקב שמע והבין מה שגרם בזה, שעי"כ ויהיו בני יעקב רק שנים עשר. שלולא שבלבל יצועו היו ארבעה עשר כפי הבטחת ה', ובזה נבין למה נטלה הבכורה ממנו ונתנה ליוסף עבור זה כמ"ש בד"ה (ה א) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף ולא להתיחס לבכורה, שלא היה זה דרך עונש רק שאחר שגרם שלא יולדו מנשה ואפרים מיעקב היה מוכרח להחזיק מנשה ואפרים כבניו, שבזה נתקיים דבר ה' שא"ל פרה ורבה, היינו ששני שבטים הנולדים מיוסף יהיו כבניו, ובהכרח לתת להם פי שנים, ולקח פי שנים של ראובן שגרם זאת ונתנה לבני יוסף שלא יפסידו יתר שבטים שלא **חטאו**. ובזה יובן מ"ש יעקב ליוסף אל שדי נראה אלי בלוז בארץ כנען ויברך אותי ויאמר אלי הנני מפרך והרביתיך, ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים לי הם, ר"ל שבהכרח כוון על מנשה ואפרים, כי ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל, ולא הולדתי עוד ממנה. וזה שכוונו במד' הילד איננו ואני אנה אני בא ממעשה בלהה, שמזליה חזי שע"י יוסף שיוליד שני הבנים האלה יתוקן חטא מעשה בלהה:

טור הארוך:

כב וישמע ישראל. פירש הרמב"ן סיפר הכתוב ענותנותו ששמע שחילל בנו יצועו, ולא צוה שיוציאוהו מביתו [מכלל בניו] (מלפני פניו) ולא ינחל עמהם, אלא שמנאו עמהם ויהיו שנים עשר, ולא עוד אלא שמנאו ראשון, ועל כן עשה משתי פרשיות פסוק אחד, אע"פ שהוא תחלת הענין, שבא למנות השבטים משנולדו כולם, רמז כי ראובן לא נדחה בשביל מעשיו שעשה. ועל דרך הפשט יתכן שבלבל ראובן יצועי בלהה מפחדו שלא תלד ליעקב עוד כי הוא הבכור וחשב לקחת שתי חלקים ויפסיד יותר משאר האחים, ולא פחד מאמו כי זקנה היתה ואולי זלפה מתה, או חשש לכבוד אמו בעבור היותה שפחתה, ולכן נטלה ממנו הבכורה מדה כנגד מדה, ופירוש ויהיו בני יעקב שנים עשר, כי לא הוליד אחרי כן. ויש מפרשים וילך ראובן וישכב את בלהה, הרי שהפסיד יעקב רחל ובלהה, ואין לחוש, כי היו בניו שנים עשר, וכבר הוליד כל בניו. וי"מ ויהיו בני יעקב שנים עשר אבל מתחלה היו שלשה עשר שהיה ראובן בכור

יהודה חסיד פירש ויהי בשכון ישראל במקום ההוא וילך ראובן פירוש שהלך לו וברח משם, ולמה וישכב את בלהה פלגש אביו שרצה אביו לשכב עמה, ועל זה נתקנא ראובן וברח, וישמע ישראל שבשביל זה ברח ראובן, ועשה מטתו באהל לאה, ואז חזר ראובן ויהיו בני יעקב שנים עשר כבתחילה. וי"מ וישכב את בלהה ולא כתיב עם בלהה, אלא שעשה מטתו אצל מטתה למנוע לאביו מלבוא אליה, וזהו שאמר אז חללת יצועי עלה, ולא אמר מטתי אלא יעקב הציע המטה, וראובן בלבלה:

פלא יועץ:

אמרתי להעתיק כאן המדרש הידוע, בראשית רבה כ"ד אשר פירשתיו עפ"י היסוד אשר קבלתי מהרב הגאון הצדיק המפירסם וכו' שליט"א מאסטראווצא:

ז"ל המדרש „ויבא ראובן אל הבור" והיכן הי' ר"א אומר בבקו ובתעניתו, כבנפנה הלך והלין לאותו הבור הה"ד ויבא ראובן אל הבור א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה, חייך שכן בכך עומד ופותח בתשובה תחלה ואי זה הוסיף שנאמר „שובה ישראל עד ד' אלקיך" ע"כ, והוא תמוה, ואמרתי דאיתא (בבבא כ"ה) א"ר שמואל בר נחמני אר"י כל האומר ראיתי חטא איני אלא טועה וכו' מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו עליו הכתוב כאלו שכב עמה, עוד שם תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוגל אותו לדיק מאותו עון וכו' עלבון אמו תבע וכו' עי' שם לפי זה י"ל דקודם התשובה הכל דבר אותו לכף זכות שתבע עלבון אמו, רק לאחר שעשה בבקו ובתעניתו נתפרסם תשובתו ברבים ונתהפך הדבר אצל בני אדם, ואמרו דודאי חטא ראובן בחטא זה שבא על פילגש אביו דאל"כ למה הוא מברכה בתשובה כ"כ, וראובן בעצמו לגודל קדושתו הי' המור בעיניו כמו אם הי' בא וכו' לכן פירסם תשובתו כדי שיתביים מזה ורצה שיה' כתוב כן בתורה, וזהו מעולם לא חטא אדם לפני כזה האופן שיעשה תשובה קודם שנתגלה החטא כי אדם הראשון וקין שעשו תשובה, הי' לאחר שנתגלה החטא, חייך שכן בכך עומד ופותח בתשובה תחלה שנאמר שובה ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעונך, „ישראל" הוא מדריגה גדולה היינו אף שאתה בבחי' ישראל ואין אתה מרגיש בעצמך שום חטא, תעשה תשובה, ולאחר התשובה תדע כי כשלת בעונך כי באמת אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וזהו שכן בכך עומד ופותח בתשובה „תחלה" היינו קודם שנתגלה החטא והרב הגאון הקדוש הנ"ל הסכים לזה הפירוש

מחילת חטא מעיקרא

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן, כל האומר ראובן חטא, אינו אלא טועה וכו'. אלא מה אני מקיים: (בר' ל"ח) וישכב את בלהה פילגש אביו? עלבון אמו תבע וכו', עמד ובלבל את מצעה. אחרים אומרים שתי מצעות בלבל, אחת של שכינה ואחת של אביו, והיינו רכתיב: (בר' מ"ט) אז חללת יצועי עלה (על חקרי יצועי אלא יצועיי). כתנאי פתח כמים אל תותר, ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה. ר' יהושע אומר פסעתה על רת חטאת זנית. ר"ג אומר פיללת חלתה זרחה תפלתך. א"ר ר"נ עדיין צריכין אנו למודעי, ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ורורשה זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך וכו'. ופירש"י חלתה: כמו ויחל משה, עי"ש.

(שבת נ"ח ב')

הרעיון המסתון כאן, במאמר הנפלא הזה, מה שפירש"י אתא דר"ג אומר: „פיללת חלתה וכו', כמו ויחל משה". הוא יסובב על זה מה דאמרו חכמז"ל: (ברכות ל"ב א') ויחל משה את פני ה' וכו'. עד שחפר לו נדרו. כתיב הכא: ויחל. וכתיב התם:

(במד' ל') לא יחל דברו, ואמר מר הוא אינו מוחל, אבל אחרים מוחלין לו.

דהיינו, שיש שני מיני מחילות, מחילה דמעיקרא, ומחילה דמכאן ולהבא. והנפקא מינה ביניהן היא, מה מחילה דמעיקרא היא תיקון להחטא עצמו, דהיינו מה שנעקר החטא מעיקרו, ולא נחשב למאומה כלל. ומחילה דמכאן ולהבא, היא תיקון רק להחוטא, מה שלא יענש על חטאו, אבל החטא עצמו ישאר שוב כמקדם, (עי' בח' זה תיקון החטא והחוטא).

וזהו מה שאמרו: ויחל משה את פני ה', דהיינו שביקש מחקב"ת שימחול לו. ואכתי לית אנן ידעינן, אם מחילה דמעיקרא או מכאן ולהבא? מכיון דאמרו עד שחפר נדרו וכו'. תרי היא מחילה דמעיקרא, כמו חכם שעוקר את הנדר מעיקרא. (עי' גם בח' זה, מחילה דמעיקרא ולהבא).

כמו כן הוא גם כאן, כידוע היה ראובן שב בתשובה, והתפלל עד שמחלו לו, וג"כ לית אנן ידעינן, אם מחילה דמעיקרא או מכאן ולהבא? על זה אומר ר"ג פיללת חלתה וכו', ופירש"י כמו ויחל משה. דהיינו מחילה דמעיקרא וכו'.

ושפיר הוא ג"כ מה דאמר להלן: „עדיין צריכין אנו למודעי, שאומר הפוך את התיבה ודורשה זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך". ר"ל שנפרח החטא, ואין כאן חטא יותר, אלא נמחל כלו, ולא עוד אלא שהזדונות נעשו לו כזכיות . . . והבן. (עי' גם בספרי „נחמד ונעים" ח' א', לעולם אל יביא אדם א"ע לידי נסיון. ובח' ח', תכונת האדם ופגימיותו).

לאמר שפחת אחות אמו תהא לרה לאמי ובלבל את מלעה.

אך יש להקשות מאיזה סיבה בא זה לראובן ומה נגמח מזה הלא אי אפשר לומר שהתורה משמיענו דבר של מה בכך וגם לא כתיב סופו של דבר רק ויהי בני יעקב שנים עשר ומה לריכים אנו לידע אם בני יעקב שנים עשר או יותר אף שפירש בגמרא רש"י מזה שלא חטא ראובן זה שנוי' דחוקא דמה אם היה יותר, בשלמה מעשה יהודה ותמר הכתוב משמיענו לדקות יהודה ותמר שמכונים לש"ש ונגמח מזה שנולד דוד מלך משיח וגם תמר מסרה נפשה לשריפה ולא רלתה להלבין פני יהודה וגם יהודה הודה ולא בוש ואמרה לדקה ממני שזה דברים גדולים שנוכל ללמוד מזה מוסר השכל אבל מעשה ראובן אין אנו רואים קיצו של דבר ועכ"פ נדע סיבה של דבר מה שהי' כונתו ומה שהובא בגמרא שחבע עלבון אמו, בשלמה בשעת ילדת השבטים שהלך ראובן והביא הדודאים ורלה שאמו ירבה בשבטים נכון לומר שחבע עלבון אמו אבל בעת הזה שכבר נולדו השבטים מה רלה ראובן. ויש לומר מה שכתוב וילך ראובן שני פעמים אחת כאן, ואחת וילך ראובן וימצא דודאים בשדה ששניהם ממקור אחד היה. כמו שמצאנו כל מקום שנאמר וילך הייגו שעוסק באיזה דבר כמו וילך משה וידבר, וכמו וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי פירש רש"י ז"ל שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה אם פרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גם על הנקבות ע"ש. וזה הי' כונת הדודאים לפי כשילדה לאה את יהודה עמדה מלדת כמו שכתוב ותעמוד מלדת וילך ראובן ויבא ונגמח מזה שילדה עוד יששכר וזבולון, וכאן כשילדה רחל את בנימין ומתה, וראובן היה יודע שעתיד עוד לצאת מיעקב שני שבטים כמו שנתבשר יעקב בלוז שנאמר וירא אלקים אל יעקב עוד בבואו מפדן ארם ויברך אותו ויאמר לו אלקים שמך יעקב לא יקרא עוד שמך יעקב וגו' ויקרא את שמו ישראל ויאמר לו אלקים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גויים יהי' ממך ומלאכים מחלציך יצאו, פירש שיהי' לו עוד שלשה שבטים מחלציו ואחרי כן נולד בנימין ומתה רחל כנ"ל, ונשארו עוד שני שבטים שלא נולדו ובקש ראובן שאנו לאה תוליד אותם לכך כתיב וילך ראובן שהלך בעסק זה כנ"ל ושכב את בלהה דהייגו שרלה למנוע מאביו השכיבה עם בלהה שלא כתיב שכב רק ושכב יכול לפרש למנוע השכיבה כמו שקלו מאבן שלא כתוב ושכב עם בלהה רק את בלהה וראובן לא ידע ששני השבטים יהיו מאפרים ומנשה כמו שברך יעקב את יוסף וכו' ונאמר ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו, והייגו שכתוב ויהיו בני יעקב שנים עשר כי לפי חשבונו של ראובן היו בני יעקב ארבעה עשר.

בני עלי

פרק ב: כב וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל־יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר־יִשְׁכְּבוּן אֶת־הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כג וַיֹּאמֶר לָהֶם לָמָּה תַעֲשׂוּן כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ אֶת־דִּבְרֵיכֶם רָעִים מֵאֵת כָּל־הָעָם אֵלֶּה: כד אַל בָּנַי כִּי לוֹא־טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם־יְהוָה: כה אִם־יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים וְאִם לַיהוָה יֶחֱטָא־אִישׁ מִי

יִתְפַּלֵּל־לוֹ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקוֹל אֲבִיהֶם כִּי־חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתָם: כו וְהַנַּעַר שְׁמוּאֵל הֹלֵךְ וְגָדֵל וָטוֹב
וְגַם עִם־יְהוָה וְגַם עִם־אֲנָשִׁים: {פ}

המקרא והמסורה 9-10

הש"ס חולק על הספרים שלנו שהם יסדו הדרוש על מטבעת מקרא שונה מאשר לפנינו.

מדברי העד הראשון יתראה כאלו יסדו דבריהם על השינוי שבתיבת „מעבירים" אשר במסורה מלא יו"ד בעוד שלפניהם היה „מעבירם" בלי יו"ד. והנה ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים, המאמר הזה הוכפל במדרש והמעיין במקור המקביל יעמוד על אמתת כוונתם שלא עלתה על דעתם לדרוש בזה מלא וחסר, הלוא כה אמרו במדרש אגדת בראשית פמ"א: מחטיאים עם ה' אין כתיב כאן, אלא מעבירים, מעבירים השעות, כלומר ששהו קניהם ולא הקריבו במוקדם קרבנות הנשים היולדות [1], הרי שהדורש לא כוון כלל לחסר ויתיר כי אם הדגיש תיבת „מעבירים" באמרו: מעבירים כתיב ולא מחטיאים, המעתיק שלא עמד על זה חשב שיש שינוי במלה והשמיט היו"ד ללא צורך [2].

R' Amnon Bazak, "Shmuel in Contrast to the Sons of Eli":

Rabbi Yonatan's words in *Shabbat* 55b are well-known: "Whoever says that the sons of Eli sinned – is in error." It is explained there that the sons of Eli did not lie with the women, but only delayed them, and "because they delayed their bird-offerings, and did not return to their husbands – Scripture relates to them as if he had slept with them." This midrashic approach, however, is the subject of dispute amongst *Chazal* and the commentators. In that same Talmudic passage, the view of Rav is brought, who disagrees and says that only "Pinchas did not sin." Nevertheless, he too is included in the expression, "worthless men," for "because Pinchas should have objected to Chofni, but failed to do so, Scripture relate to him as if he had sinned." The passage in *Yoma* 9a has some sharp things to say on the matter: "Rabbi Yochanan ben Torta said: Why was Shilo destroyed – because there were two things therein – forbidden sexual relations and disgrace of sacrifices." The passage there brings the view of Rabbi Yonatan that the sons of Eli merely delayed their bird offerings, but **the Ritva (ad loc.) brings two readings, one of them explicitly stating that Rabbi Yochanan disagrees with Rabbi Yonatan. So too Radak on our chapter explains: "'How they lay' – in its plain sense. And some of our Rabbis explain it not in its plain sense.**"

תלמוד בבלי מסכת יומא דף ט

אמר רבי יוחנן בן תורתא: מפני מה חרבה שילה - מפני שהיו בה שני דברים, גלוי עריות ובזיון קדשים. גלוי עריות - דכתיב +שמואל א ב+ ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. ואף על גב דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה, מתוך

ששהו את קיניהן. מיהא מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום. בזיון קדשים - דכתיב +שמואל א ב+ גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן ולא יקח ממך בשר מבשל כי אם חי ויאמר אליו האיש קטר יקטרון כיום החלב וקח לך כאשר תאוה נפשך ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה ותהי חטאת הנערים גדולה מאד את פני ה' כי נאצו האנשים את מנחת ה'.

חידושי הריטב"א מסכת יומא דף ט עמוד א

ויש גורסים ופליגא דר' שמואל בר נחמני.

בני שמואל

פרק ח: א וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־בָּנָיו שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל: **ב** וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאֵל
וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה שֹׁפְטִים בִּבְאֵר שָׁבַע: **ג** וְלֹא־הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ־
שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט: {פ}

אלשיך שמואל א פרק ח

(א - ב) ויהי שם בנו הבכור יואל כו'. אמר רבי שמואל בר נחמני כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה דכתיב (פסוק ג) ולא הלכו בניו בדרכיו, בדרכיו הוא דלא הלכו, מחטא נמי לא חטאו, אלא מה אני מקיים ויטו כו', שלא עשו כמעשה אביהם שהיה מחזר במקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר (לעיל ז טז) והלך מדי שנה כו', והם לא עשו כן אלא ישבו במקומם כדי להרבות שכר חזניהם וסופריהם, ע"כ (שבת נה ב - נו א). והנה אומרו הקדמה זו ובלשון זה הוא לומר כי לא נאמר שהאומר שחטאו יקרא חוטא, ומה גם לאומרים (ילקוט שמעוני ריש יואל) כי הנביא יואל בן פתואל הוא יואל בן שמואל, לזה אמר כל האומר בני שמואל חטאו אינו חוטא אלא טועה בלבד, כי פשט הכתוב משמע שחטאו, אך לא כן הוא, שאם לא כן לשתוק מולא הלכו בניו בדרכיו, שבכלל אומרו ויטו כו' הוא, אלא לומר שכל עונם לא היה כי אם שלא הלכו מעיר אל עיר כמוהו. ולשון בדרכיו מדוייק בזה. ואם כן מאי ויטו כו' אלא שישבו במקומם כו':

והוא שדרש סמוכים שופטים בבאר שבע. (ג) ולא הלכו בניו בדרכיו. שהוא כי ישבו בקבע בבאר שבע, ולא הלכו בדרכיו ללכת מעיר אל עיר. ויש דעות אחרות (שבת נו א) שחלקם שאלו בפיהם או שהטילו מלאי על בעלי בתים או

קופה יתירה של מעשר נטלו או מתנות נטלו בזרוע. **והוא, כי כלם דקדקו ייתור ולא הלכו בניו בדרכיו, ולדבריהם הוא שהקב"ה דקדק עמהם כאילו ויטו אחרי הבצע ויקחו שוחד ויטו משפט**:

Rubin Edition, p. 49:

"*Radak* comments they were too impressed by money, an improper trait for a judge. What they did was not illegal, but it did not live up to the high standards of Jewish leadership, and it certainly fell far short of the conduct people had a right to expect from children of Samuel. The people were outraged by this conduct and regarded it as tantamount to accepting bribes and perverting justice."

ח:ג. ולא הלכו בניו בדרכו ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד ויטו משפט.

עיין רש"י בשם חז"ל (והוא בשבת נו,א) שבני שמואל לא חטאו במקח שוחד והטיית דין אלא שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהם ולסופריהם. הרי מוכח שאם אין אדם תופש בדרכי אביו אף על פי שהאב עשה חסידות נחשב זה כעולה. ונראה שמטעם זה אמר מר עוקבא (חולין קה,א) שהוא כחלא בר חמרא לגבי אביו שהיה מחכה כ"ד שעות מאכילת בשר לאכילת חלב שלא אמר דבר שאינו חשוב כל כך לגבי דבר חשוב אלא דבר המקולקל (שהחלא בא מיין שנתקלקל) לגבי דבר חשוב ודו"ק.

אהל דוד ח"ג:

דוד

פרק י"א: ב וַיְהִי | לְעֵת הָעֶרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ עַל־גַּג בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיַּרְא אִשָּׁה
רֹחֶצֶת מֵעַל הַגָּג וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה מְאֹד: ג וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר הֲלוֹא־זֹאת
בַּת־שֶׁבַע בַּת־אֱלִיעָם אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי: ד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב
עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ וַתָּשָׁב אֶל־בֵּיתָהּ: ה וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתִּשְׁלַח וַתַּגֵּד לְדָוִד
וַתֹּאמֶר הָרָה אָנֹכִי: ו וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יוֹאָב שְׁלַח אֵלַי אֶת־אוּרִיָּה הַחִתִּי וַיִּשְׁלַח יוֹאָב אֶת־אוּרִיָּה
אֶל־דָּוִד: ז וַיָּבֹא אוּרִיָּה אֵלָיו וַיִּשְׁאַל דָּוִד לִשְׁלוֹם יוֹאָב וְלִשְׁלוֹם הָעָם וְלִשְׁלוֹם הַמִּלְחָמָה: ח
וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאוּרִיָּה רֵד לְבֵיתְךָ וּרְחַץ רַגְלֶיךָ וַיֵּצֵא אוּרִיָּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַתֵּצֵא אַחֲרָיו מַשְׂאַת
הַמֶּלֶךְ: ט וַיִּשְׁכַּב אוּרִיָּה פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ אֵת כָּל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְלֹא יָרַד אֶל־בֵּיתוֹ: י וַיַּגִּדוּ לְדָוִד
לֵאמֹר לֹא־יָרַד אוּרִיָּה אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה הֲלוֹא מִדֶּרֶךְ אַתָּה בָּא מַדּוּעַ לֹא־יָרַדְתָּ
אֶל־בֵּיתֶךָ: יא וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה אֶל־דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וְעַבְדֵי
אֲדֹנִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל־בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי חַיֶּיךָ וְחֵי
נַפְשֶׁךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה: יב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה שֵׁב בָּזֶה גַּם־הַיּוֹם וּמָחָר
אֲשַׁלְּחֶךָּ וַיֵּשֶׁב אוּרִיָּה בִּירוּשָׁלִַם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחֳרָת: יג וַיִּקְרָא־לוֹ דָּוִד וַיֹּאכַל לְפָנָיו וַיֶּשְׁתְּ
וַיְשַׁכְּרֵהוּ וַיֵּצֵא בָעֶרֶב לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכָּבוֹ עִם־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרֵד: יד וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּכְתֹּב

דָּוִד סֵפֶר אֶל־יוֹאָב וַיִּשְׁלַח בְּיַד אוּרִיָּה׃ טו וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר לֵאמֹר הָבוּ אֶת־אוּרִיָּה אֶל־מוּל פְּנֵי
הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה וְשַׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו וְנִכֶּה וָמֵת׃ {ס}

טז וַיְהִי בִּשְׁמֹר יוֹאָב אֶל־הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת־אוּרִיָּה אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָדַע כִּי אַנְשֵׁי־חַיִל שָׁם׃ יז
וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי הָעִיר וַיִּלָּחֲמוּ אֶת־יוֹאָב וַיִּפֹּל מִן־הָעָם מֵעַבְדֵי דָוִד וַיָּמָת גַּם אוּרִיָּה הַחִתִּי׃ יח
וַיִּשְׁלַח יוֹאָב וַיַּגֵּד לְדָוִד אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה׃ יט וַיְצַו אֶת־הַמַּלְאָךְ לֵאמֹר כְּכַלּוֹתְךָ אֶת כָּל־
דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ כ וְהָיָה אִם־תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְךָ מַדּוּעַ נִגַּשְׁתֶּם
אֶל־הָעִיר לְהִלָּחֶם הֲלוֹא יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יֹרוּ מֵעַל הַחוֹמָה׃ כא מִי־הִכָּה אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־
יְרֻבֶּשֶׁת הֲלוֹא־אִשָּׁה הִשְׁלִיכָה עָלָיו פֶּלַח רֶכֶב מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמָת בְּתֵבֵץ לָמָּה נִגַּשְׁתֶּם אֶל־
הַחוֹמָה וְאָמַרְתָּ גַּם עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ כב וַיֵּלֶךְ הַמַּלְאָךְ וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לְדָוִד אֵת כָּל־אֲשֶׁר
שְׁלָחוֹ יוֹאָב׃ כג וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֶל־דָּוִד כִּי־גָבְרוּ עָלֵינוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּצְאוּ אֵלֵינוּ הַשָּׂדֶה וַנְּהִיָה
עֲלֵיהֶם עַד־פֶּתַח הַשָּׁעַר׃ כד וַיֹּרוּ הַמּוֹרִאִים אֶל־עֲבָדֶיךָ מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמוּתוּ מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ
וְגַם עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ {ס}

כה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַמַּלְאָךְ כֹּה־תֹאמַר אֶל־יוֹאָב אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־כָזֹה וְכָזֶה
תֹּאכַל הֶחָרֶב הַחֲזֵק מִלְחַמְתְּךָ אֶל־הָעִיר וְהָרְסָהּ וְחַזְּקֵהוּ׃ כו וַתִּשְׁמַע אֵשֶׁת אוּרִיָּה כִּי־מֵת
אוּרִיָּה אִישָׁהּ וַתִּסְפֹּד עַל־בַּעְלָהּ׃ כז וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיֶּאַסְפָהּ אֶל־בֵּיתוֹ וַתְּהִי־לוֹ
לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן וַיֵּרַע הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָוִד בְּעֵינֵי יְהוָה׃ {פ}

פרק י"ב: ז וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ {ס} כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי מְשַׁחְתִּיךָ
לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שָׁאוּל׃ ח וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ
בְּחֵיקֶךָ וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וְאִם־מְעָט וְאוֹסִפָה לְךָ כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה׃ ט מַדּוּעַ
בָּזִיתָ | אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בעינו (בְּעֵינַי) אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת־אִשְׁתּוֹ
לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן׃ י וְעַתָּה לֹא־תָסוּר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ עַד־עוֹלָם עֵקֶב
כִּי בְזִתָנִי וַתִּקַּח אֶת־אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה׃ {ס}

יא כֹּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־נָשֶׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרֵעֶיךָ
וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ לְעֵינֵי הַשֶّמֶשׁ הַזֹּאת׃ יב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בַסֵّתֶר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגֶד הַשֶّמֶשׁ׃ {ס}

יג וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חָטָאתִי לַיהוָה {ס} וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְהוָה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא
תָמוּת׃ יד אֶפֶס כִּי־נִאֵץ נִאַצְתָּ אֶת־אֹיְבֵי יְהוָה בַּדָּבָר הַזֶּה גַּם הַבֵּן הַיִּלּוֹד לְךָ מוֹת יָמוּת׃ טו
וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הַיֶּלֶד אֲשֶׁר יָלְדָה אֵשֶׁת־אוּרִיָּה לְדָוִד וַיֵּאָנַשׁ׃ טז וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד
אֶת־הָאֱלֹהִים בְּעַד הַנַּעַר וַיָּצָם דָּוִד צוֹם וּבָא וְלָן וְשָׁכַב אָרְצָה׃ יז וַיָּקֻמוּ זִקְנֵי בֵיתוֹ עָלָיו לַהֲקִימוֹ
מִן־הָאָרֶץ וְלֹא אָבָה וְלֹא־בָרָא אִתָּם לָחֶם׃ יח וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיָּמֶת הַיֶּלֶד וַיִּרְאוּ עַבְדֵי דָוִד
לְהַגִּיד לוֹ | כִּי־מֵת הַיֶּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה בִהְיוֹת הַיֶּלֶד חַי דִּבַּרְנוּ אֵלָיו וְלֹא־שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ וְאֵיךְ
נֹאמַר אֵלָיו מֵת הַיֶּלֶד וְעָשָׂה רָעָה׃ יט וַיַּרְא דָּוִד כִּי עֲבָדָיו מִתְלַחֲשִׁים וַיָּבֶן דָּוִד כִּי מֵת הַיֶּלֶד

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־עֲבָדָיו הֲמֵת הַיֶּלֶד וַיֹּאמְרוּ מֵת: כ וַיָּקָם דָּוִד מֵהָאָרֶץ וַיִּרְחַץ וַיָּסֶךְ וַיְחַלֵּף שִׂמְלֹתָו
וַיָּבֹא בֵית־יְהוָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁאַל וַיָּשִׂימוּ לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכֵל: כא וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו אֵלָיו
מָה־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָה בַּעֲבוּר הַיֶּלֶד חַי צָמְתָּ וַתֵּבְךְ וְכַאֲשֶׁר מֵת הַיֶּלֶד קַמְתָּ וַתֹּאכַל
לָחֶם: כב וַיֹּאמֶר בְּעוֹד הַיֶּלֶד חַי צַמְתִּי וָאֶבְכֶּה כִּי אָמַרְתִּי מִי יוֹדֵעַ יחנני (וְחַנַּנִי) יְהוָה וְחַי הַיָּלֶד:
כג וְעַתָּה | מֵת לָמָּה זֶּה אֲנִי צָם הַאוּכַל לַהֲשִׁיבוֹ עוֹד אֲנִי הֹלֵךְ אֵלָיו וְהוּא לֹא־יָשׁוּב אֵלָי: כד
וַיְנַחֵם דָּוִד אֶת בַּת־שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן ויקרא (וַתִּקְרָא) אֶת־שְׁמוֹ
שְׁלֹמֹה וַיהוָה אֲהֵבוֹ: כה וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יְדִידְיָה בַּעֲבוּר יְהוָה: {פ}

רד"ק שמואל ב פרק יב פסוק כד

ויבא אליה וישכב עמה - הכפל להודיע כי לא נתעברה בביאה ראשונה, ובדרש ויבא אליה בא אליה בטענה כי היתה נמנע' מלהזקק לו אמרה לו **הילד מת מפני העון** אפי' יהיה לי בן של קיימא ממך יבוזו אחיו אותו מפני **שבאתי אליך בעון מתחילה** אמר לה דוד האל **מחל לי העון** והבן הראשון שיהיה לי ממך ימלוך אחרי כי כן שלח לי האל על יד הנביא ונשבע לה וזהו שאמרה לו בת שבע הלא אתה אדוני המלך נשבעת לאמתך כי שלמה בנך ימלך אחרי:

מלכים א פרק טו פסוק ה

אשר עשה דוד את הישר בעיני יקוק ולא סר מכל אשר צוהו כל ימי חייו רק בדבר אוריה החתי׃

מצודת דוד מלכים א פרק טו פסוק ה

רק בדבר אוריה - **כי בבת שבע לא חטא** כי כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו:

רלב"ג מלכים ב פרק יח פסוק ג (חזקיהו)

(ג) ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו - הנה בזה הוסיף על דוד כי הוא לא חטא אך עשה תמיד הישר בעיני ה' ודוד חטא על דבר אוריה:

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ד עמוד ב- דף ה עמוד א

והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא ישראל ראוין לאותו מעשה; לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב: +תהלים קט+ ולבי חלל בקרבי; ולא ישראל ראוין לאותו מעשה, דכתיב: מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו?

לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו: כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור - אומרים (לו: כלך) +מסורת הש"ס: [להו לכו]+ אצל צבור. וצריכא, דאי אשמועינן יחיד, משום דלא מפרסם חטאיה, אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא; ואי אשמועינן צבור, משום דנפישי רחמייהו, אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא. **והיינו דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב: +שמואל ב' כג+ נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על? נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.**

רש"י מסכת עבודה זרה דף ה עמוד א

לומר לך - גזירת מלך היתה ליתן פתחון פה לשבים.

תוספות מסכת עבודה זרה דף ה עמוד א

וצריכא - פי' לכתוב **חטאם** וקבלת תשובתם.

מהר"ם מלובלין מסכת עבודה זרה דף ה עמוד א

ד"ה וצריכא פי' לכתוב וכו'. נראה דמדברי התוס' מבואר בהדיא דאינהו לא מפרשים כפרש"י שפירש לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה ולא היה דוד ראוי לאותו מעשה לומר שגזרת מלך היתה וכו' אלא שהתוס' מפרשים לא היה דוד ראוי שיכתב הקדוש ברוך הוא המעשה על שמו וכן לא היו ישראל ראוים שיכתב המעשה על שמם כי לא לכבוד הוא להם ולמה נכתב לומר שאם חטא יחיד וכו' וע"ז נמשך ג"כ וצריכא לכתוב חטאם ותשובתם של שניהם דאי אשמועינן יחיד וכו' וההכרח שהביא להתוס' לפרש כן ולא פירשו כפרש"י משום דלפרש"י צריכין אנו ע"כ לפרש וצריכא דבתר הכי דהוה פירושו שהקב"ה היה צריך שתהיה גזרתו לשלוט היצה"ר בשניהם בישראל ובדוד משום דאי אשמועינן וכו' ואין זה סוגיית הגמ' וגם הלשון בעצמו דחוק לפרש כן ועוד מימות ישראל שעשו העגל עד ימות דוד שהוא כמעט שמנה מאות שנה היאך ידע היחיד לשוב בתשובה והיה ליחיד פתחון פה כל אותן השנים והיה לו להקב"ה להיות גזרתו על הרבים ועל היחיד בזמן אחד אבל לפי הפירוש שכתבנו לפי דעת התוס' עולה הכל כהוגן:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת עבודה זרה דף ה עמוד א

שהקים עולה של תשובה כו'. יש לפרש דנקט עולה של תשובה ע"ש כי העולה באה על המחשבה והנה דוד לא חטא במעשה בת שבע כדאמרינן פרק במה בהמה דגט כריתות היה כותב לאשתו והוה גט למפרע אבל לפי העולה על המחשבה חטא מיהת ונענש עליו דאי הוה בא אוריה ולא נהרג הות א"א גמורה ודו"ק:

דרשות הר"ן הדרוש הששי

ואמנם צריך בתשובה הזאת גם כן שתהיה גמורה, לא שיאמר האדם אבל חטאנו אשמנו בפיו ובשפתיו, ולא יפשפש במעשיו תמיד, אלא צריך לכל אדם לפשפש במעשיו תמיד, הן בעבירות שבין אדם למקום הן בעבירות שבין אדם לחבירו, ושיהיו עונותיו לנגד עיניו תמיד כמו שאמר משיח צדקנו (תהלים נא ה) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. **עם היות [ש]אמרו רבותינו ז"ל (שבת נה ב) כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, אף על פי כן מפני שהיתה לו קצת שגגה, היה שם חטאו נגדו תמיד, והיה דואג ומצטער עליהם כמו שאמר (תהלים לח יט) כי עוני אגיד אדאג מחטאתי, עם היות שלא חטא החטא הנראה, וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה.**

ואמנם צריך ביאור למה שנכתב בפשט הכתובים (שמ"ב יא ב - יז) עון בת שבע, כאילו דוד חטא, שדרך הכתובים לכסות השגגות ולהעלימם כאמרם ז"ל (שבת צו ב) התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, וכל שכן שהיה ראוי זה בדוד שהתפלל על זה כאמרם ז"ל ביומא (שם) שני פרנסים טובים היו לישראל, משה ודוד, משה אמר יכתב סורחני שנאמר (במדבר כ יב) יען לא האמנתם בי להקדישני, דוד אמר אל יכתב סורחני שנאמר (תהלים לב א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, ואם כן **היאך הציע הכתוב ענין בת שבע ואוריה בענין שיראה שחטא חטא עצום.**

אבל התשובה בזה, כי הגלוי והסתום בעינינו הם עיקרים גדולים לבעלי התשובה, וכמו שאמרו ז"ל (ע"ז ה א) אם חטא יחיד אומר לו כלך אצל יחיד. ולכן הציע הכתוב זה כאלו חטא חטא גדול ועצום, **שאותו המעט לדוד שמורים בו רבותינו ז"ל שחטא, היה נחשב לו כמו שיהיה נחשב לאדם אחר שחטא כל מה שיורה עליו פשט הכתוב, והודיע הכתוב, כי גם כשיחטא אדם חטא עצום, שיתכפר לו, כמו שנתכפר זה העון לדוד, עם היותו נראה עצום מפשטי הכתובים.** ושהיה יותר ראוי דוד ליענש כפי גודל צדקו, שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה (ב"ק נ א), כמו שראינו בענין משה רבינו ע"ה יען לא האמנתם בי, **ובאו רבותינו ז"ל והזהירונו כפי קבלתם האמיתית שדוד לא חטא החטא שיורו עליו פשטי הכתובים.** ומזה נלמד דברים רבי התועלת גם כן, **שצריך לבעל תשובה לשום חטאיו נגד עיניו תמיד,** שהרי אנו רואים דוד שלא חטא על דרך האמת, ואף על פי כן היה אומר וחטאתי נגדי תמיד, **לכן כל אדם ראוי שיתבונן בענינו בשעות ידועות, וידקדק אחרי פרטי כל מעשיו, כדי שישוב אל ה' בתשובה שלמה.**

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה אומרים, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד? -

אמר: אינהו מינסו לי, ואת לא מינסית לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, בחנני ונסני. שנאמר +תהלים כ"ו+ בחנני ה' ונסני וגו'. אמר: מינסנא לך, ועבידנא מילתא בהדך, דלדידהו לא הודעתינהו ואילו אנא קא מודענא לך, דמנסינא לך בדבר ערוה. מיד +שמואל ב' י"א+ ויהי לעת הערב ויקם דוד מעל משכבו וגו' אמר רב יהודה: שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום, ונתעלמה ממנו הלכה: אבר קטן יש באדם, משביעו - רעב, ומרעיבו - שבע. +שמואל ב' י"א+ ויתהלך על גג בית המלך וירא אשה רוחצת מעל הגג והאשה טובת מראה מאד, בת שבע הוה קא חייפא רישא תותי חלתא, אתא שטן אידמי ליה כציפרתא, פתק ביה גירא, פתקה לחלתא, איגליה וחזייה. מיד +שמואל ב' י"א+ וישלח דוד וידרש לאשה ויאמר הלוא זאת בת שבע בת אליעם אשת אוריה החתי וישלח דוד מלאכים ויקחה ותבוא אליו וישכב עמה והיא מתקדשת מטמאתה ותשב אל ביתה. והיינו דכתיב +תהלים י"ז+ בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמתי בל יעבר - פי. אמר: איכו זממא נפל בפומיה דמאן דסני לי, ולא אמר כי הא מילתא. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים י"א+ למנצח לדוד בה' חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפר, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו: הר שבכם צפור נדדתו. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים נ"א+ לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי - הוה כייפינא, אלא אמינא, דלא לימרו: עבדא זכי למריה. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים ל"ח+ כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד - ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם, אלא שאכלה פגה. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים ל"ה+ ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים [ולא ידעתי] קרעו ולא דמו. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאם היו קורעין בשרי - לא היה דמי שותת. ולא עוד אלא, בשעה שהם עוסקין בארבע מיתות בית דין - פוסקין ממשנתן ואומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה? אמרתי להם: הבא על אשת איש - מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלבין פני חבירו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא.

Rubin Edition, p. 270:

"**Greatness emerges from sin.** "Sometimes a sin improves a man more than a number of good deeds" *(Chovos HaLevavos, Teshuvah 8)*. Great as David had been, he now became even greater. His enemies used this incident to drag his name through the mud, but the humble monarch refused to avenge himself or even frighten his opponents into silence. From his Psalms, we hear the echoes of his suffering at the hands of his vilifiers.

The fact that this incident is so openly related in the Scriptures and is described in the worst possible terms is a monument to the truthfulness of the prophetic writers. These books were composed under the reign of the House of David, yet not only do they conceal nothing, but they even blacken the nation's beloved hero in a manner that can be explained only by the extremity of God's wrathfulness in the mouth of His prophets…. Not only was the incident proclaimed publicly and inscribed for that generation and for all time, without the least attempt to mitigate the mater, but it was described in the extreme language of the prophets as murdering a man and taking his wife *(Behold a People)*."

שלמה

פרק י"א: א וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אָהֵב נָשִׁים נָכְרִיּוֹת רַבּוֹת וְאֶת־בַּת־פַּרְעֹה מוֹאֲבִיּוֹת עַמֹּנִיּוֹת אֲדֹמִיּוֹת
צִדְנִיּוֹת חִתִּיּוֹת: ב מִן־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר־יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא־תָבֹאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא־יָבֹאוּ
בָכֶם אָכֵן יַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם בָּהֶם דָּבַק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה: ג וַיְהִי־לוֹ נָשִׁים שָׂרוֹת
שְׁבַע מֵאוֹת וּפִלַגְשִׁים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיַּטּוּ נָשָׁיו אֶת־לִבּוֹ: ד וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ
אֶת־לְבָבוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא־הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם־יְהוָה אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִיד אָבִיו: ה וַיֵּלֶךְ
שְׁלֹמֹה אַחֲרֵי עַשְׁתֹּרֶת אֱלֹהֵי צִדֹנִים וְאַחֲרֵי מִלְכֹּם שִׁקֻּץ עַמֹּנִים: ו וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וְלֹא מִלֵּא אַחֲרֵי יְהוָה כְּדָוִד אָבִיו: {ס}

ז אָז֩ יִבְנֶ֨ה שְׁלֹמֹ֜ה בָּמָ֗ה לִכְמוֹשׁ֙ שִׁקֵּ֔ץ מוֹאָ֖ב בָּהָ֑ר אֲשֶׁ֥ר עַל־פְּנֵ֖י יְרוּשָׁלִָ֑ם וּלְמֹלֶךְ֙ שִׁקֵּ֔ץ בְּנֵ֥י עַמּ֖וֹן׃
ח וְכֵ֣ן עָשָׂ֔ה לְכָל־נָשָׁ֥יו הַנָּכְרִיּ֖וֹת מַקְטִירוֹ֑ת וּמְזַבְּחוֹ֖ת לֵאלֹהֵיהֶֽן׃ ט וַיִּתְאַנַּ֥ף יְהוָ֖ה בִּשְׁלֹמֹ֑ה כִּי־
נָטָ֣ה לְבָבוֹ֔ מֵעִ֖ם יְהוָ֣ה אֱלֹהֵ֑י יִשְׂרָאֵ֗ל הַנִּרְאָ֥ה אֵלָֽיו׃ י וְצִוָּ֥ה אֵלָ֖יו עַל־הַדָּבָ֣ר הַזֶּ֑ה לְבִלְתִּ֣י־
לֶ֔כֶת אַחֲרֵ֥י אֱלֹהִ֖ים אֲחֵרִ֑ים וְלֹ֣א שָׁמַ֔ר אֵ֥ת אֲשֶׁר־צִוָּ֖ה יְהוָֽה׃ {פ}

יא וַיֹּ֣אמֶר יְהוָ֗ה לִשְׁלֹמֹה֙ יַ֣עַן אֲשֶׁר־הָ֣יְתָה־זֹּ֔את עִמָּ֖ךְ וְלֹ֣א שָׁמַ֑רְתָּ בְּרִיתִ֥י וְחֻקֹּתַ֖י אֲשֶׁר־צִוִּ֣יתִי עָלֶ֔יךָ
קָרֹ֥ עַ אֶקְרַ֖ע אֶת־הַמַּמְלָכָ֣ה מֵעָלֶ֑יךָ וּנְתַתִּ֖יהָ לְעַבְדֶֽךָ׃ יב אַךְ־בְּיָמֶ֖יךָ לֹ֣א אֶעֱשֶׂ֑נָּה לְמַ֣עַן דָּוִ֔ד אָבִ֖יךָ
מִיַּ֥ד בִּנְךָ֖ אֶקְרָעֶֽנָּה׃ יג רַ֗ק אֶת־כָּל־הַמַּמְלָכָה֙ לֹ֣א אֶקְרָ֔ע שֵׁ֥בֶט אֶ֖חָד אֶתֵּ֣ן לִבְנֶ֑ךָ לְמַ֣עַן דָּוִ֔ד עַבְדִּ֖י
וּלְמַ֣עַן יְרוּשָׁלִַ֔ם אֲשֶׁ֥ר בָּחָ֖רְתִּי׃ {ס}

נחמיה פרק יג

(כג) גם בימים ההם ראיתי את היהודים השיבו נשים אשדודיות אשדדיות עמוניות עמניות מואביות :

(כד) ובניהם חצי מדבר אשדודית ואינם מכירים לדבר יהודית וכלשון עם ועם :

(כה) ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים אם תתנו בנתיכם לבניהם ואם תשאו מבנתיהם לבניכם ולכם :

(כו) **הלוא על אלה חטא שלמה מלך ישראל ובגוים הרבים לא היה מלך כמהו ואהוב לאלהיו היה ויתנהו אלהים מלך על כל ישראל גם אותו החטיאו הנשים הנכריות:**

רש"י נחמיה פרק יג

(כו) גם אותו החטיאו - כל שכן שתהיו חוטאים ע"י נשיכם של עכו"ם וזהו שנאמר בסמוך ולכם הנשמע וגו' בתמיה כלומר **שלמה מלך ישראל נמצא חטא על ידי נשי' של עכו"ם** ואתם נשאתם נשים של עכו"ם להיות חוטאין:

אברבנל (מלכים):

שלמה והיה סוף הדברים גם אותו החטיאו הנשים הנכריות כי זה היה תכלית המאמר וכוונתו. הנה התבאר מכל זה כפי פשט הכתובים ששלמה לא עבר על דת ולא חטא כלל בלקחו את בת פרעה, לפי שגירה וטבלה והכניסה תחת כנפי השכינה, כל שכן שלקחה כדי להשלים עם פרעה אביה, ולהיות כשלקחה כוונתו רצויה ומעשיו לשם שמים אמר אחרי זה ויאהב שלמה את ה' ללכת בחקות דוד אביו, כי עם היות שאחרי כן נשיו

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק יג

הלכה יד

אל יעלה על דעתך ששמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד יי' נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא, שהמצוה הנכונה כשיבא הגר או הגיורת להתגייר **בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא להכנס לדת**, ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, **ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל**, אם לא נמצא להם עילה מודיעין

אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרושו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה.

הלכה טו

לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, **ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה והגדולה שהיו בה ישראל חזרו**, שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק, **ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות**, והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

הלכה טז

ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי ב"ד גיירום חשבן הכתוב כאילו הן עכו"ם ובאיסורן עומדין, **ועוד שהוכיח סופן על תחלתן שהן עובדות כו"ם שלהן ובנו להן במות** והעלה עליו הכתוב כאילו הוא בנאן שנאמר אז יבנה שלמה במה.

Rubin Edition, p. 30:

"Kabbalistically, Solomon meant to infiltrate the influence of holiness into the bearers of idolatry and spiritual impurity, in physical terms, and in the Heavenly spheres *(Recanati; Shelah)*. Despite Solomon's noble intentions, this practice ended in sin.

The narrative of the marriage to an Egyptian princess appears immediately after that of the death of Shimei ben Gera, who was Solomon's teacher. From this proximity the Sages infer that Solomon would not have done such a thing had he still been under Shimei's influence… Obviously, the Sages considered this marriage to be improper.

Solomon converted the Egyptian princess, as well as the many foreign women he married subsequently, but he did so without the approval of the Sanhedrin. During the time of David and Solomon – and in other periods of Jewish ascendancy – the established courts did not accept converts, because it could be assumed that they were not sincere. Either people converted because they feared Israel (as in David's time) or because they wished to share in Israel's great success and prosperity (as in Solomon's time). Nevertheless, many gentiles were converted during those reigns, by *ad hoc* courts or by individual scholars, as in the case of Solomon, and the Sanhedrin did not invalidate these conversions. Nevertheless, since these conversions were carried out without permission from the Sanhedrin – and the converts were ultimately shown to be insincere – Scripture (11:1-2) speaks of Solomon's marriages disapprovingly and describes his wives as non-Jews *(Rambam, Hil. Isurei Biah 13:15-16)*.

Even though the Egyptian princess converted, the difficulty remains that the Torah forbids a Jew to marry an Egyptian convert until the third generation (*Deuteronomy* 23:9). As part of a broader halachic discussion, the Talmud (*Yevamos* 76b) mentions possible interpretations according to which Solomon's relationship with the princess would be permissible, but these opinions were not accepted by the Halachah. *Abarbanel*, too, suggests possible alternate interpretations of the prohibition, but notes that they are not accepted halachically.

Kli Yakar and others comment that the context of this chapter shows clearly that Solomon acted from the highest motives, since verse 3 says that he loved God and followed the ways of David. Therefore, *Kli Yakar* contends that Solomon surely did not sin intentionally; he must have erred in his interpretation of the Halachah. Alternatively, he felt that he was required to do what he did in order to secure the safety of the nation by forging alliances with potential enemies or because of the Kabbalistic reason noted above."

Example of explanation of permissibility:

The Torah Anthology, p. 84:

"the three generations mentioned in the Torah refer not to the generations of the convert himself, but to the three generations immediately following the Exodus. According to this interpretation, it was only the Egyptians who had personally taken part in the persecution of the Jews who were excluded. They and their children would not be able to join the Jewish People; their grandchildren and all future generations would, however. Once those generations had passed, Egyptians would become no different than any other nation. Both men and women would be permitted to convert and marry Jews."

Rubin Edition, p. 118: "

ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דויד אביו

This phrase makes clear that Solomon himself did not worship idols, for he is criticized only as being less virtuous than David. Indeed, the Talmud (*Shabbos* 56b) explains, "Anyone who claims that Solomon sinned [by idolatry] is mistaken." Rather, he allowed his *wives* to carry on their idolatrous practices without discouraging or reprimanding them. The imputation of personal guilt to Solomon is based on two principles: A Jew is responsible for those under his control, and great people are held to higher standards than others. Solomon is faulted in very harsh terms for ignoring the trespasses of his wives…

The verse begins *So it was that when Solomon grew old,* implying that only when he grew old was he too weak to prevent his wives from engaging in open idolatry. In this, the verse contrasts him with David, who – even as a frail invalid – was able to respond vigorously to a crisis."

יאשיהו

פרק כ"ג: כה וְכָמֹהוּ֙ לֹא־הָיָ֣ה לְפָנָ֔יו מֶ֖לֶךְ אֲשֶׁר־שָׁ֣ב אֶל־יְהוָ֑ה בְּכָל־לְבָבוֹ֙ וּבְכָל־נַפְשׁ֔וֹ וּבְכָל־מְאֹד֖וֹ כְּכֹ֣ל תּוֹרַ֣ת מֹשֶׁ֑ה וְאַחֲרָ֖יו לֹא־קָ֥م כָּמֹֽהוּ׃ **כו** אַ֚ךְ | לֹא־שָׁ֣ב יְהוָ֔ה מֵחֲר֖וֹן אַפּ֑וֹ הַגָּד֣וֹל אֲשֶׁר־חָרָ֗ה אַפּוֹ֙ בִּיהוּדָ֔ה עַ֖ל כָּל־הַכְּעָסִ֑ים אֲשֶׁ֥ר הִכְעִיסוֹ֖ מְנַשֶּֽׁה׃

מלכים ב פרק כב

(א) בן שמנה שנה יאשיהו במלכו ושלשים ואחת שנה מלך בירושלם ושם אמו ידידה בת עדיה מבצקת׃

(ב) ויעש הישר בעיני יקוק וילך בכל דרך דוד אביו ולא סר ימין ושמאול׃ פ

רד"ק מלכים ב פרק כג פסוק כה

ויש מחלוקת בזה בדברי רז"ל מהם אמרו כי יאשיהו חטא אלא שעשה תשובה גדולה אשר שב אל ה' וגו' ומהם אמרו שלא חטא אלא מה אני מקיים אשר שב אל ה' שכל דין שדן מבן שמנה ועד י"ח החזירו להם שמא תאמר נטל מזה ונתן לזה תלמוד לומר ובכל מאודו שהחזיר להם משלו:

מוסר הנביאים:

א) וחנה אליבא דרב יש לשאול, והא כתיב. ויעש הישר בעיני ד', הרי דלא הטא, ונראה לומר דחנה בתורה נאמר (דברים ו'). ועשית הישר והטוב, דמשמע דמדת ישר לבדה איננה מספקת כי אם בעינן שיהיה גם טוב, ואפשר

לומר שהישר זהו דין, וטוב זהו לפנים משורת הדין, ויאשיהו שהיה ישר בלבד מתחלה היה נקרא חוטא שהיה צריך להזור בתשובה, כמו שאמרו בב"מ ל' ע"ב: לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין, — ולבסוף הגיע גם למדת הטוב

Conclusions

בראשית פרק יב

(י) ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ :

(יא) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את :

(יב) והיה כי יראו אתך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אתי ואתך יחיו :

(יג) אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך:

R' Shimshon Raphael Hirsch:

Even if we were incapable of explaining the strange events in this story; even if we were forced to conclude as the רמב"ן concludes – אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה, "Our father Avraham inadvertently committed a grave sin by placing his virtuous wife before a stumbling block of iniquity because of his fear of being killed… His leaving the Land, about which he had been commanded, because of the famine was another sin he committed (עון אשר חטא)" – nevertheless, none of this would perplex us. **The Torah does not seek to portray our great men as perfectly ideal figures; it deifies no man. It says of no one: "Here you have the ideal; in this man the Divine assumes human form!" It does not set before us the life of any one person as the model from which we might learn what is good and right, what we must do and what we must refrain from doing. When the Torah wishes to put before us a model to emulate, it does not present a man, who is born of dust. Rather, God presents Himself as the model, saying: "Look upon Me! Emulate Me! Walk in My ways!"** We are never to say: "This must be good and right, because so-and-so did it." The Torah is not an "anthology of good deeds." It relates events not because they are necessarily worthy of emulation, but *because they took place*.

The Torah does not hide from us the faults, errors, and weaknesses of our great men, and this is precisely what gives its stories credibility. The knowledge given us of their faults and weaknesses does not detract from the stature of our great men; on the contrary, it adds to their stature and makes their life stories even more instructive. Had they been portrayed to us as shining models of perfection, flawless and unblemished, we would have assumed that they had been endowed with a higher nature, not given to us to attain. Had they been portrayed free of passions and inner conflicts, their virtues would have seemed to us as merely the consequence of their loftier nature, not acquired by personal merit, and certainly no model we could ever hope to emulate.

Take, for example, the ענוה (humility) of Moshe. Had we not known that he was capable also of flying into a rage, we would have assumed that his humility was an inborn trait not within our capacity to emulate. It is precisely his outburst שמעו נא המורים (*Bemidbar* 20:10) that lend his humility its true greatness: We thus infer that he acquired humility through hard work, self-control, and self-refinement, and that we are all obligated to emulate him, since it is within our capacity to do so.

Also, the Torah relates no sin or error without telling us of its consequences.

Let us learn from our great teachers of Torah – among whom the רמב"ן certainly is one of the most outstanding – that **we must never attempt to whitewash the spiritual and moral heroes of our past. They do not need our apologetics, nor would they tolerate such attempts on our part. אמת, truth, is the seal of our Torah, and truthfulness is the guiding principle of the Torah's great teachers and commentators.**

All this would be in place here – were we truly compelled to agree with the רמב"ן that חטא אברהם אבינו חטא גדול בשגגה .

<u>בראשית פרק כז</u>

(א) ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת ויקרא את עשו בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני׃

<u>Hirsch:</u>

We follow the example of our Sages, as we have mentioned (above, 12:10), and do not consider it our duty to be apologists for our great ancestors, just as God's Word itself never refrains from revealing their errors and shortcomings. When Rivkah directs Ya'akov to deceive his father, Scripture states candidly: בא אחיך במרמה (below, v. 35)…

Nevertheless, if a calm, dispassionate study leads us to a conclusion that dispels much of the distress that this event engenders, we will not suppress that conclusion just so as not to appear as apologists. There still will remain much that cannot be justified, especially when measured by the standards of a nation whose name of honor is ישורון, a nation commanded to achieve all its aims only by "straightforward" (ישר) means and to avoid all crookedness, no matter what the objective.

<u>Strive for Truth, Volume 2:</u>

"*The language which the Torah uses to describe the sins of its great ones follows its own standards*." (p. 193)

"We find a similar situation in the case of the sin of the Golden Calf. Here too Hashem says to Moshe, "Your people… Have become corrupt… they have made a molten calf, they have bowed down to it and sacrificed to it and said, … These are your gods, Israel… And now… let me utterly destroy them and make you into a great nation [*in their place*]."

How many were actually involved in the worship of the Golden Calf, Here again, from the language used we might feel justified in assuming that the whole nation, or at least a substantial part of it, were guilty of the sin of idolatry. But when the Levites were sent in to execute judgment on the guilty ones, how many fell to their swords? Three thousand people – only one-half of one percent of the nation, as Ibn Ezra points out.

How then can we understand God's words to Moshe, implying that the whole nation was guilty? Here too we have to realize that though they certainly sinned, **their sin was of the most subtle kind, and was treated so severely by Hashem only on account of their high spiritual level**… the people of Israel conceived the Golden Calf as a means of focusing their minds on the invisible, supreme God… It was meant as an external aid to help them realize that nature itself is nothing but a miracle. It was only the

“mixed multitude” who intended the calf to be a form of idolatry… However, the whole of Israel were punished because on *their* level, a few short weeks after the revelation at Mount Sinai, they should not have wanted external aids of this sort. (In the next generation, forty years later, in the episode of the Bronze Serpent, Hashem himself was to sanction such an approach.)

It is only on these lines that we can understand the amazing generalization propounded by our Rabbis:

ילקוט שמעוני תורה פרשת בהעלותך [רמז תשלב]

מימיהם לא חטאו חטא גמור ולא לקו מכה גמורה

“An actual sin” means a sin according to *our* standards. (p. 194-196)

We are now in a better position to understand those puzzling statements by our Sages which intimate that the sins attributed in *Tenach* to Reuven, the sons of Eli, the sons of Shmuel, David, and Shlomo were not actually committed. The wording in each case is: “Whoever says Reuven… the sons of Eli… etc. sinned is completely mistaken.” We now know what this means. It means that whoever thinks that these great people sinned *by his own standards* is completely mistaken; that is, he has mistaken the *simple meaning* of the text. (p.196)

“Whoever says Reuven sinned is completely mistaken…, all he did was to stand up for his mother’s rights.” It appears that when Rahel died Ya’akov favored Bilhah, her maidservant, over Leah, Reuven’s mother. Reuven said, “I can understand that Rahel was a rival to my mother, but should her maidservant be a rival to my mother?” Whereupon he proceeded to move Bilhah’s bed out of Ya’akov’s tent. In the language of the Torah, this act is called “violating Bilhah.” What connection is there between these two acts?

In the Noahide law, which applied before the Torah was given, adultery was considered primarily as an infringement of the rights of the husband. Its prohibition is derived from the verse, “He shall remain attached to his wife” – “and not to his neighbor’s wife.” When Reuven allowed himself to interfere in such matters, he was infringing his father’s marital rights, and on Reuven’s level this is judged by the Torah to be equivalent to the sin of adultery itself.

Whoever says Shlomo sinned is completely mistaken… his wives inclined his heart to go after idolatry, but he did not actually go.” Shlomo was lenient toward his foreign wives, allowing them to think that they *might* be able to turn his heart. This is counted on *his* level as itself a turning away from Hashem.” (p. 197)

In discussing **David’s sin with Bat-Sheva**, the Gemara remarks: Everyone who went out in the army of the House of David, first divorced his wife.” [This was to ensure that his wife would be able to remarry if he was reported missing. Bat-Sheva [who had been the wife of Uriah, an officer in David’s army] was thus legally not a married woman at the time, although it was of course understood that her husband would remarry her when he came home. The sin was in the recesses of the heart, as David himself says to God. To You alone have I sinned, and I did what was wrong in *Your* eyes...”

However even this was not something which a person on David’s level could normally have done. There are deeper principles cooperating here, as the Rabbis say:

{ תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ד עמוד ב - דף ה עמוד א

והיינו דא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי: לא דוד ראוי לאותו מעשה, ולא ישראל ראוין לאותו מעשה; לא דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב: +תהלים קט+ ולבי חלל בקרבי; ולא ישראל ראוין לאותו מעשה, דכתיב: מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים, אלא למה עשו?

לומר לך, שאם חטא יחיד - אומרים לו: כלך אצל יחיד, ואם חטאו צבור - אומרים (לו: כלך) +מסורת הש"ס: [להו לכו]+ אצל צבור. וצריכא, דאי אשמועינן יחיד, משום דלא מפרסם חטאיה, אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא לא; ואי אשמועינן צבור, משום דנפישי רחמייהו, אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא, צריכא. והיינו דרבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן, מאי דכתיב: +שמואל ב' כג+ נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על? נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה.}

"This act was not fitting for David, nor was that act [the sin of the Golden Calf] fitting for Israel… [Why then were they permitted to occur?] To demonstrate the power of repentance." (p.198)

(p.201-205):

The desert generation were also prophets; they heard God's voice at Sinai; the smallest of them had witnessed God's power at the Red Sea. At Sinai they had been elevated to the level of Gan Eden. Their sin was therefore in the manner of **"The greater a person is, the greater is his sin;" the type of sin which leads directly to repentance.**

From this we can get some idea of their greatness. Their sin, as we saw above following the comments of Ramban and Ibn Ezra, was so slight that on our level it might even be counted as a worthy act; but for them it was an "open sin."

How are things on *our* level? We have never yet heard anyone say, " Come on, let's talk lunatic-language." But we don't mind saying "So-and-so got rich because he is an outstanding businessman," or "General So-and-so's victory was entirely due to his superior strategy." We read such things in the newspapers and we don't find anything wrong in them, although we have learnt that "the race is not to the swift nor victory to the mighty, neither does bread go to the wise nor riches to the clever." This can only mean that our *emuna* is defective. We have fallen into the trap that Mosheh Rabbenu already warned is against: "Be careful that you don't forget Hashem… and say to yourself, It is *my* power and the strength of *my* hand that have made for me all this wealth. You should remember Hashem… for He is the one who gives you the power to create wealth…" According to Targum Onkelos, the last words refer not only to physical strength but also to the intellectual powers and inventiveness which bring about our material success. These too are not our own but the gifts of Hashem. In the sphere of warfare too we know that the prowess of generals is illusory; it is God alone who decides battles.

The truth is that what we think is the cause- human prowess- is in reality the effect. The true cause is God's decision to make a person rich, or to grant victory to a certain army. Having made this decision He bestows the appropriate abilities on the person or on the general so that the implementation of the decision will appear to come about by "natural" means. <u>It follows that the person who thinks of nature as an independent cause perpetuates a ludicrous reversal of reality. Do we realize that when we speak in this way we are speaking idiot-language? Here we have an example of hidden idolatry which we do not even notice, and which we shall certainly never regret or repent.</u>

There is another, still deeper, aspect to this matter. This is referred to with great brevity by Rabbi Mendel of Vitebsk, who writes:

> Our rabbis said that "that act" [the making of the Golden Calf] was not fitting for Israel… it was only to teach the power of repentance. This means that <u>they already needed repentance [for some other sin] but did not realize it</u>; this is why such a thing happened to them. The same applies to King David, of blessed memory.

We may understand his words by recalling something that Rabbenu Bahya said. He noted that a slight feeling of pride felt by a righteous man can do more harm than all the former sins of a man who repented later in life. We may compare this with the words of Rava in the Talmud:

{תלמוד בבלי מסכת נדרים דף נה עמוד א

מאי דכתיב: +במדבר כא+ וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות? א"ל: כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר: וממדבר מתנה, וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, שנאמר: וממתנה נחליאל, וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, שנאמר: ומנחליאל במות, ואם הגביה עצמו - הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר: +במדבר כא+ ומבמות הגיא, ולא עוד, אלא ששוקעין אותו בקרקע, שנאמר: +במדבר כא+ ונשקפה על פני הישימון, ואם חוזר בו - הקדוש ברוך הוא מגביהו, שנאמר: +ישעיהו מ+ כל גיא ינשא}

"…And if he elevates himself, the Holy One blessed be He will bring him low…." "Bring him low" means in this context that he will be maneuvered into a sin so much below his normal level that he will be ashamed and repent. As a result his pride will also be cured. [This might be called a kind of shock treatment.] And in fact we find that after the sin of the Golden Calf "the people mourned and no one put his adornment upon him." That is, they came to a deep realization of how low they had actually sunk. (How a person can be "maneuvered into a sin" will be explained below.)

The sin of King David can be understood along similar lines. The Talmud tells us that what preceded the sin was David's request to Hashem to test him and prove him.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל. אמר לפניו: רבונו של עולם, מפני מה אומרים, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ואין אומרים אלהי דוד? - אמר: אינהו מינסו לי, ואת לא מינסית לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, בחנני ונסני.

> David said to Hashem: Why are You called "the God of Avraham, Yitzhak and Ya'akov" and not "the God of David"? Hashem replied: They were tested by Me; you have not been tested by Me. Whereupon David said: Test me and prove me…

Was David overestimating himself? Judged by an absolute standard was he perhaps guilty of the slightest trace of pride? That is how our Rabbis see it, and according to them this was sufficient to warrant his *yetzer* being given the power to make him fail his test. "One point of pride can do more harm than all the sins of the penitent."

This is what Rava meant by saying:

{תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קז עמוד א

דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים י"א+ למנצח לדוד בה' חסיתי איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפר, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון, שלא יאמרו: הר שבכם צפור נדדתו. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים נ"א+ לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי - הוה כייפינא, אלא אמינא, דלא לימרו: עבדא זכי למריה. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים ל"ח+ כי אני לצלע נכון ומכאובי נגדי תמיד - ראויה היתה בת שבע בת אליעם לדוד מששת ימי בראשית, אלא שבאה אליו במכאוב. וכן תנא דבי רבי ישמעאל: ראויה היתה לדוד בת שבע בת אליעם, אלא שאכלה פגה. דרש רבא: מאי דכתיב +תהלים ל"ה+ ובצלעי שמחו ונאספו נאספו עלי נכים [ולא ידעתי] קרעו ולא דמו. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאם היו קורעין בשרי - לא היה דמי שותת. ולא עוד אלא, בשעה שהם עוסקין בארבע מיתות בית דין - פוסקין ממשנתן ואומרים לי: דוד, הבא על אשת איש מיתתו במה? אמרתי להם: הבא על אשת איש - מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא. אבל המלבין פני חבירו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא.}

> David said before the Holy One blessed be He: It is well known to You that if I had wanted to subdue my *yetzer* I could have done so, but I didn't want them to say that the slave got the better of his master.

We cannot take this in the literal sense, that David deliberately chose to sin with Bat-Sheva rather than risk the sin of pride. It is very unlikely that this could ever be considered an acceptable course of action. It is much more likely that David is saying that he now understands how he came to commit such a sin, which was so far below his normal level of behavior. He now realizes that Hashem reinforced his *yetzer* so that he would in all probability commit the sin. David would then repent not only the sin but also the trace of pride that preceded it. This would otherwise have remained a hidden character defect, all the more dangerous for being latent and concealed. On his true spiritual level he would certainly have been able to conquer his *yetzer*; it was only this special factor which caused the balance to be altered.

On the words of our Sages, "This act was not fitting for Israel, nor that act for David," Rashi comments: "They were mighty men and fully capable of controlling their *yetzer*, and it was not fitting that their *yetzer* should get the better of them; it was a decree of the King that it should master them." The meaning is not that they were compelled to sin. The "decree of the King" was to deprive them of the normal measure of heavenly aid which every person gets, and without which he would never be able to conquer his *yetzer*. The result was not that their *behira* was taken away, but that their *behira*-point was lowered, making it extremely difficult for them to stand the test. Although normally Hashem does not place harsh burdens upon His creatures, the situation is different here. The harshness is only temporary and the benefit is permanent. The unnoticed hidden sin, slight as it is, can taint the whole personality. But this "shock treatment" the sin is rectified, the personality purified, and the power of repentance is demonstrated to the whole world.

Darosh Darash Yosef, p. 222:

"…when Aharon's two sons perished on the day of their consecration. Had they been ordinary individuals, they would have been given the chance to do *teshuvah*. But because they were prominent figures in the community, they were held to a higher standard. In short, there is a large difference between how God relates to the misbehavior of a person chosen for a divine mission and that of an ordinary person."

בני בנים:

ופשט הענין, הוא ההבנה הכללית בנושא הכתוב. במקום שפשט הענין סותר את משמעות הלשון העיקר כפשט הענין, ולדוגמה בפסוקים המיחסים לקב"ה גוף ואברים כביכול, שאף שאין שום מגיעה מצד הלשון לפרש כן אבל כיון שסותר את עיקרי הדת על כרחך לפרש את הכתובים בדרך משל ושדברה תורה כלשון בני אדם, וכן כל כיוצא בזה. ואילו כדי לפרש מעשי האבות דרושה בקיאות בדרך ארץ של בני אדם כלשון רשב"ם בפרשת תזריע, כלומר הבנת דרך חייהם ופעולתם, כי בתורה הסתום מרובה על המפורש ורק מקצת המעשה מבואר בכתוב, או אפילו כל פרטי המעשה מבוארים עדיין אינו מבואר למה נהגו באופן זה ולמה לא נהגו באופן אחר.

ובענינים אלה הפשטים משתנים תמיד, וכל דור מבין את מעשי התורה על פי הבנתו ונסיונו בחיים.

וגם הנחה אחת תכריח פשטים הרבה, ולדוגמה אם האבות ראו ברוח הקודש את כל עתיד עם ישראל אזי פשט מעשיהם יתפרש באופן אחד, ואם לא חזו כן ברוח הקודש יתפרשו הרבה ממעשיהם באופן אחר. ומכאן חזרה לתנאי הגמו"ז שמטרת הפרוש צריכה להיות להרבות יראת שמים, כי בני אדם שונים זמ"ז, יש הרוצים לראות את האבות כשונים מהם בתכלית השנוי והגדולה כדי ללמוד ממעשיהם, ויש אדרבה הרוצים לראות את האבות כדומים להם כדי ללמוד ממעשיהם.

ונמצא שאי אפשר כלל לאמר שיש רק פשט הענין אחד, אלא דור דור ודורשיו דור דור ופושטיו. ואני הצעיר באלפי, דלותי בחכמה ובבינה, יראתי מלגשת אל הקודש, אבל תגרתי עוז לבאר מקצת פשטי תורה המתחדשים בעזרת החונן לאדם דעת. חקרתי ודרשתי היטב ובפרט כדי להבין מעשי הקדמונים כאילו הם נשקפו למולי, הלכתי אחריהם ובינותי דבריהם והצצתי בפניהם עד שנדמה היה שהכרתי אותם מקרוב. לא היתה שאלה גדולה וקטנה שלא שאלתי אודותם והרבה מן השאלות תרצתי מן הכתוב, וכמה פעמים נגלה אור גדול בבית מדרשנו.

ואני מבקש מחילה מאבותנו הקדושים על אשר הארתי דמותם ובארתי נמוקיהם, שמא טעיתי בכוונתם, אבל תורה היא ולדורשה אני צריך. ואיני אומר קבלו דעתי, ואם יש דבר שאינו ערב לחיך הקורא מראש אני מבטלו בעבורו, כי לא כתבתי אלא למי אשר ימצא בדברי תועלת.

והנה במסכת שבת דף נ"ה אמרו כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה וכו', וכן אמרו בבני עלי ובני שמואל ודוד ושלמה, וראיתי במפרשים שדייקו שהאומר כן אינו אלא טועה אבל אינו נתפס עליו כעוון כיון שכן פשטות הכתוב. ועדיין קשה, למה נתן הכתוב מקום לטעות ושבני אדם יוציאו לעז על גדולי האומה, וכי אפשר בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב ובגנות צדיקים דיבר הכתוב כמו שתמהו במסכת בבא בתרא דף קכ"ג לגבי לאה. והגם שאינו דומה, כי לאה לא חטאה כלל, מה שאין כן אלו בודאי חטאו ועיין בספר חסידים סימן קע"ד וקצ"ה, אף כי לא בחמורות כמו שמבואר בגמרא, וזה גופא היה עונשם שנתלה בהם עוון יותר מאשר חטאו. ומכל מקום בודאי לא היה הכתוב מייחס להם כן אם לא לאיזו תועלת.

ונראה לפי מה שהמלך מצווה יותר בקריאת התורה משאר בני אדם, כמו שנאמר בפרשת שפטים וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו' וקרא בו כל ימי חייו וגו'. ואף על פי שכל אדם מצווה ללמוד תורה ונלמד מוהגית בו יומם ולילה, ובירושלמי מסכת סנהדרין והובא בתורה תמימה שם למדו ממלך מקל וחומר, שונה דין המלך מכל ישראל, כי מצות עשה למלך לקרוא בספר תורה דוקא מה שאין כן שאר בני אדם יוצאים בתלמוד תורה בעלמא וכמו שכתבו התוספות והובא ברמ"א ביורה דעה סימן רמ"ו סעיף ד' שיוצא בלימוד תלמוד בבלי שהוא בלול במקרא במשנה ובגמרא. והנה מה הוא זה שהמלך צריך לקרוא בתורה ואינו נלמד ממקום אחר, הוי אומר אלה פרטי מעשי האבות ותולדות האומה וספור הנהגתה, שדברים אלה שייכים בפרט למנהיג אשר אין על גביו אלא ה' אלקיו, וכמו שאדם ונח ואברהם ויצחק ומשה לא היה עליהם אלא ה' אלוקיהם.

ולכן כתבה תורה את מעשה ראובן כאילו שכב את פלגש אביו, ובנביאים נכתב על בני עלי ובני שמואל ועל דוד ושלמה כאילו סרחו, כדי שהמלך ילמד שאפילו גדולי האומה או בניהם יכולים להיכשל בעוון חמור. ומזה יקח מוסר לעצמו שלא לטעות שבעבור היותו מורם מעם לא יחטא, וזהו שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו וגו'. ותדע, כי החטאים שנכתבו אצל ראובן ובני עלי ובני שמואל ודוד ושלמה היו בנשים ובצע כסף והסרת לב, והם אשר המלך הוזהר בהם בפרשת שפטים. ונות להם לגדולי האומה שנכתב עליהם שסרחו אם על ידי כן ימנעו אחרים מלחטוא.

ואם בכל הדורות חובה עלינו ללמוד ממעשי התורה, כל שכן בימינו, כי היום בארצות הנאורות בני אדם דומים למלכים ויותר מרוב השרים במשך כל הדורות. וכן יהיה לימות המשיח, אף על פי שמשיח בן דוד ינהל עניני הארץ אבל תושביה ישבו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו ואין רודה אותם, וגם זה כלול במאמרם אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד עכ"ל כי גם מלכות ישראל בכלל.

נסיתי שלא ללקט בקונטרס זה דברי שאר מפרשים, כי הם כתובים במקומותם ומה תועלת לכפלם ולאמר שאנחנו חברנו חבור ארוך כמו שכתב הרמב"ם במאמר

אביגדור נבנצל, ירושלים

פשוטו של מקרא

א) כידוע, שבעים פנים לתורה. ענפיהם הראשיים ארבעה הם: פשט, רמז, דרש, סוד. כל העוסק באחד מארבעה אלו הריהו בכלל העוסקים בתורה, וכבר אמר רבי: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. בימינו קיימת נטיי נרחבת לעסוק בפשט, לאו דווקא בקרב הכופרים בדרשות חז"ל אלא גם בקרב הצבור המאמין. ברצוננו, איפוא, לבאר לעצמנו מהו פשט.

ב) לכאורה, אין צורך להרבות בביאורים. מורגלים אנו בלמוד הפשט עוד מבית הספר. הפשט הוא הפירוש המתקבל בהבינו כל מלה במשפט וכל משפט בענין בהוראתם המקובלת. בחלקו הספורי של המקרא אין כמעט כל צורך במאמץ רוחני להבנת הפשט.

ג) תוצאה ישירה של שיטת למוד זו היא התמוטטותו של כל סולם הערכים שלנו. כל אחד יודע כי דוד המלך הוא משיח אלקי יעקב ושלמה המלך ידיד ה', ומצד שני יודע כל אחד כי העבירות החמורות ביותר בתורה הן עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. כשהתנ"ך מייחס לשני המלכים הנזכרים שלש עבירות אלו, מן ההכרח שיראת הכבוד בפני שני בחירי ה' תקטן, או יראת החטא תתמעט, ועל פי רוב תבאנה שתי המגרעות גם יחד. כיוצא בדבר בפרשת שרי והגר ובפרשת ראובן ובלהה ועוד.

ד) אמנם, כבר הקדימו לנו חז"ל רפואה למכה באמרם: כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, ומימרות דומות. אך אנו נוטים לראות במימרות אלו דרש, ואין הן מספקות אותנו באשר לפשוטו של מקרא.

ה) ברם לא כן הדבר. הלא הורונו חז"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, ופירושו של דבר. שאף על פי שהדרש והרמז והסוד אמת הם, גם הפשט חייב להיות אמת. אולם להאמין בעת ובעונה אחת כי מעשה ראובן קרה כמתואר, לכאורה, בתורה, וכי לא קרה—אי אפשר. אין לנו אלא לקבל שאם על פי הדרש לא נכשל ראובן בחטא המיוחס לו, אזי גם על פי הפשט לא עשה כן. ובאמת מי זה אומר כי חז"ל לא הודיעונו אלא דרשות ורמזים וסודות בלבד ולא למדונו גם את הפשט? אלא שגם הפשט אינו כולל ביאור מלים וצירופי מלים בלבד, כי אם גם התבוננות מעמיקה בפסוק שאנו עוסקים בביאורו מחד, ובהתאמתו לדרך התורה בכללותה מאידך.

ו) וחז"ל הבינו, ופתחו פתח לכל בר דעת להבין, כי לא יתכן לפי עומק פשוטו של מקרא שאחד מבני יעקב אשר זכה להקים שבט בישראל, ואשר ה' צוה ששמו ינשא על כתפי הכהן הגדול ועל לבו לפני ה' לזכרון, ואותיות שמו הן חלק מהאורים והתומים שעל ידם נגלה רצון ה' לעבדיו, עשה מעשה נתעב בעיני אלקים ואדם, כי לא נכתבה כל התורה כולה אלא להורותינו עד כמה נבדל הרצוי לה' מהנתעב בעיניו, ולפיכך כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה לא בהבנת מקרא זה בלבד, אלא בהבנת כל התורה כולה. וכן הבינו חז"ל, מתוך פסוקים רבים בתנ"ך המורים על כך, כי ה' רגלי חסידיו ישמור, ולא יתן לחסיד המשורר תהלות ה' להכשל בעבירות חמורות כאשת איש ורציחה, והכריעו שאם רוצים אנו לידע פשוטו של מקרא, של כל המקרא, עלינו להבין כי לא חטא דוד. ואם בכל זאת השתמשה התורה בביטויים חריפים כל כך במקרים אלו, הרי זה מורה דווקא על גדלותם של הצדיקים שחוט השערה שלהם שקול כנגד הר גדול של שאר בני אדם.

ז) ואם כי השתמשו חז"ל להסברת הדברים בדרכי הדרש, הרי כאמור חייבים הפשט והדרש הדרש ומושפעים ממנו יותר. מכל מקום ביארו לנו חז"ל את דרך למוד פשוטו של מקרא.

ח) וזהו גם טעמו של רש״י, שהעיד על עצמו שבא לפרש פשוטו של מקרא ואף על פי כן הביא רבות מדרשות חז״ל, והיינו לפי שראה במבטו החודר כי דברים רבים הנראים בלמוד שטחי להורות על אמת אחת, ואמרו את הדברים גם לאותם הדורות הנוטים יותר להלך המחשבה של כאילו הם דרשות בלבד, באמת מאירים הם את פשוטו של הכתוב ונחוצים להבנתו.

ואחרי כל יגיעתו ידע רש״י כי כל דור ודור משיג הישגים וטועם טעמים משלו בפשט, כמו שמסר לנו הרשב״ם בשמו. אך כללו של דבר, המבט המצומצם והשטחי אינו ראוי לשם פשט. כתורה בכללותה כן גם התורה בחלק הפשט שלה — ארכה מארץ מדה ורחבה מני ים ועמוקה לאין סוף.

Tanach "is not a historical record, but what Hashem wants to tell us." **(Rabbi Menachem Leibtag)**

Chatzos – 12:52 am

Alos HaShachar – either 3:45 am or (72 minutes before sunrise) 4:16 am